

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมล สุดประเสริฐ. โครงการปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาระยะเชิงเทรา. ในเอกวิทย์ ณ
กลาง และคณะ(บรรณาธิการ), หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อนุสรณ์ 7 รอบ 24
ตุลาคม 2530. หน้า 70 - 71. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2530.
- _____ . สัมฤทธิผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ. วารสารวิจัยทางการศึกษา
3 (2518): 18 - 27.
- กมลกาญจน์ เกษไชย. ความหมายของปรัชญาการศึกษา. ศูนย์ศึกษา 15(ตุลาคม 2520):
33.
- กรมการศึกษาและสหศึกษา. วิทยาจารย์ 22(15 พฤศจิกายน 2475): 2505 - 2506.
- กฤษณา นีติกษ์อรรรณ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะแรกตั้งจนถึงสมัยสงครามโลก
ครั้งที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- กาญจนา คุณารักษ์. หลักสูตรและการพัฒนา. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2527.
- กุหลาบ สาธประดิษฐ์. เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
อักษรการพิมพ์, 2512.
- กุชชน ธนาหงษ์สร. นโยบายรัฐ: อะไร ทำไม และอย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง
การปกครองของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายการศึกษาของประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524.

คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเฉลิมฉลองราชสมบัติ ครบ 100 ปี ใน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2511. เอกสารเรื่อง

การจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.

คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ไทธวัฒนาพานิช, 2518.

ควอริช เวลส์. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจน์

สมเกียรติกุล และอุษา ชุมจันทร์. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.

ความตกลงระงับกรณีระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส. ราชกิจจานุเบกษา 83(9 ธันวาคม

2489): 3 - 7.

คาร์, อี. เอช. ประวัติศาสตร์คืออะไร. แปลโดย ชาติชาย วัฒนานนท์. พระนคร:

อักษรเจริญทัศน์, 2525.

คำแถลงการณ์ของรัฐบาล. ราชกิจจานุเบกษา 51(7 มีนาคม 2477): 1334 - 1340.

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องตั้งกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย. วิทยากร

7(กรกฎาคม 2485): 829 - 831.

โศสนาการ, กรม. ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศ.1/1 บันทึกและรายงาน

โครงการศึกษา, และความเห็นของท่านมุสโสลินีเรื่องการศึกษาของอิตาลี

(5 กันยายน 2561 - 4 มิถุนายน 2475)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศ.2/4 เรื่องประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา

ในกรุงเทพฯและเรื่องแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประถมศึกษา (9 พฤษภาคม 2488

- 12 พฤษภาคม 2474)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศ.2/353 เรื่องประกาศและแจ้งความต่าง ๆ

ของกระทรวงธรรมการเพื่อนำออกโฆษณา (3 - 31 มกราคม 2477)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศ.2/364 เรื่องกฎกระทรวงออกตามความใน

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 (27 พฤศจิกายน 2478)

_____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 4.4/8 เรื่องวิธีสอนวิชาวาดเขียน

(พ.ศ. 2459)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/13 เรื่องเลิก
การสอนภาษาต่างประเทศในชั้นประถมศึกษา (13 - 20 กันยายน 2472)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/16 เรื่องกระทรวงธรรมการจะบังคับ
ให้โรงเรียนจีนสอนภาษาไทยวันละ 3 ชั่วโมง (27 มีนาคม 2473)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส.4.4/18 เรื่องพระยาประมวลวิชาพลุชนก
หลักสูตรตามโครงการศึกษาใหม่ (16 กันยายน 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/19
เรื่องความเห็นพนักงานตรวจการ แขวงพระนครเหนือขอให้เลิกการสอนวิชา
สามัญชั้นประถมศึกษาประถมบริบูรณ์หญิงในรอบ 6 (3 - 17 ตุลาคม 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส.4.4/21 เรื่องรายงานการประชุมการวาง
หลักสูตรประถมและมัธยมสามัญ (18 สิงหาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/22 เรื่องรายงานการประชุมกรรมการ
วางหลักสูตรประถมและมัธยมสามัญ (29 สิงหาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส.4.4/23 เรื่องรายงานการประชุมกรรมการ
วางหลักสูตรประถมและมัธยมสามัญ (31 สิงหาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/25 เรื่องรายงานการประชุมกรรมการ
วางหลักสูตรประถมและมัธยมสามัญ (17 ตุลาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/26 การประชุมเรื่องวางหลักสูตรวิชา
จรรยา (27 ตุลาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/27 เรื่องรายงานการประชุมวางหลักสูตร
ประถมและมัธยมสามัญ (2 พฤศจิกายน 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/28 สำเนาหนังสือโต้ตอบเรื่องการสอน
วิชาชั้นร้องสำหรับนักเรียนสตรี (13 กันยายน 2475 - 3 ตุลาคม 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 4.4/32 บันทึกเรื่องหลักสูตรและตำราเรียน
ของกระทรวงธรรมการประกอบเรื่องขอบรรจุนายฉิม วีระ ไวกะ
(พ.ศ. 2477)

- จดหมายแทนแห่งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.29/1448 เรื่องย้ายกรม
 ธรรมการไปรวมกระทรวงศึกษาธิการ, ย้ายกรมกัลปนาไปอยู่ในกระทรวงพระคลัง
 (5 ธันวาคม - 4 มีนาคม 2468)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 35/65,66 เรื่องขุณศุภการวิจิตรเรื่อง
 การศึกษาประชาบาลในจังหวัดนิสิตเสื่อมทรามลง (23 พฤษภาคม -
 16 ธันวาคม 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 35/66 เรื่องมณฑลปราจีนบุรีฝั่งรายงาน
 ตรวจการของพระธรรมธศา กรมการศึกษา (2 กรกฎาคม - 24 สิงหาคม
 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.35/72 เรื่องขุณอักษรสารค์ ธรรมการจังหวัด
 เลอ เสนอความเห็นเรื่องการจัดการศึกษาประชาบาล (4 - 19 ตุลาคม 2475)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 39/13 เรื่องการประชุมข้าหลวงประจำจังหวัด
 พ.ศ. 2479 และข้อประชุม (พ.ศ. 2478 - 2479)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 40/14 เรื่องบันทึกกระทรวงตรวจราชการ
 (พ.ศ. 2477)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 41/12 เรื่องคำปราศรัยของรัฐมนตรี
 (9 ตุลาคม - 6 พฤศจิกายน 2477)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 42/1 - 22 เรื่องการประชุมเทศบาล
 (พ.ศ. 2445 - 2472)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/100 เรื่องรายงานการประชุมหัวหน้า
 กองและพนักงานตรวจการศึกษาเรื่องการสอนไต้ลัทธิรา ค ตรวจ ป.4 ม.4
 นักเรียนโรงเรียนราษฎร์ หลักสุตรครุ ป.ป.หญิง (2 กันยายน -
 13 พฤศจิกายน 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/101 เรื่องระเบียบการตรวจโรงเรียน
 ของกรมการอำเภอ (17 พฤศจิกายน 2476 - 2 กันยายน 2479)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/102 เรื่องม.ล.มานิจ ชุมสาธ ๗ อุตฺยา
 รายงานการไปตรวจดูการศึกษาในประเทศพม่า (พ.ศ. 2476 - 2477)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.43/105 เรื่องตรวจราชการภาคกลาง (พ.ศ. 2477)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/112 เรื่องหลวงอาภิวชิสาสร์ ข้าหลวงตรวจการแผนกธรรมการเสนอรายงานตรวจราชการอุตรดิตถ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ และน่าน (พ.ศ. 2478)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/118 เรื่องขุนพจนกิจประสาน ข้าหลวงตรวจการแผนกธรรมการ รายงานตรวจราชการจังหวัดอุตรธานีหนองคาย และเลย (พ.ศ. 2481)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 43/125 เรื่องหลวงครุณินิศา ข้าหลวงตรวจการแผนกธรรมการเสนอรายงานตรวจราชการในท้องที่จังหวัดสงขลา สตูล, ปัตตานี, นราธิวาส, และจังหวัดยะลา (31 สิงหาคม - 10 ตุลาคม 2481)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.43/126 เรื่องขุนจรธาวีทุท ข้าหลวงตรวจการแผนกธรรมการส่งรายงานตรวจราชการในจังหวัดมหาสารคาม บุรีรัมย์ สุรินทร์ ชุรินทร์ และอุบลราชธานี (5 กันยายน 2481 - 13 พฤษภาคม 2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 47/127 เรื่องผู้แทนราษฎรจังหวัดลำพูนปรารภเรื่องจัดการขยายการศึกษาในจังหวัดลำพูน (3 พฤษภาคม 2478 - 11 พฤษภาคม 2478)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 47/128 เรื่องจังหวัดมหาสารคามส่งมติของสภาจังหวัดเกี่ยวกับการศึกษามาให้พิจารณา (พ.ศ. 2478)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 54.3/98 เรื่องนางจำปี ปรีชานนท์ เสนอความเห็นเรื่องจัดการศึกษาตามหัวเมือง (22 มิถุนายน - 30 ธันวาคม 2474)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 75/7 เรื่องรายงานการประชุมธรรมการจังหวัด พ.ศ. 2479 (31 สิงหาคม - 3 ตุลาคม 2479)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ. 75/10 เรื่องส่งรายงานการประชุมธรรมการจังหวัดครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482 เพื่อนำมาแจกจ่ายแก่หน่วยราชการในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (26 ธันวาคม - 14 มีนาคม 2482)

- จดหมายเทศน์ทั้งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 99/208 เรื่องคณะรัฐมนตรีให้ข้าราชการหอสมุดราชการในงานฉลองรัฐธรรมนูญ 3 วัน (25 พฤศจิกายน - 29 พฤศจิกายน 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 99/212 เรื่องข้าหลวงจังหวัดมหาสารคามแจ้งเรื่องอุบประสงค์จรรยาทำการเผยแผ่รัฐธรรมนูญ (18 มกราคม - 28 มีนาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 99/213 เรื่องเลขาธิการคณะรัฐมนตรีส่งความเห็นของหลวงศุภชอุฏทศศิลป์ เรื่องให้ตั้งกรมวิชาการพิจารณาการก่อสร้างความเจริญ ความมั่นคงของประเทศชาติ (18 มกราคม - 27 มีนาคม 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 99/241 คณะรัฐมนตรีส่งเรื่องเสนอแนวการจัดงานฉลองรัฐธรรมนูญประจำปี พ.ศ. 2479 (2 กุมภาพันธ์ - 24 มีนาคม 2478)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศส. 99/258 เรื่องการส่งเสริมให้ราษฎรนิคมทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ (18 มิถุนายน - 20 ตุลาคม 2480)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 1/133 เรื่องขุนอักษรสวรรค์ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือขอให้ใช้คำเพ็ญทูลพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ด้วยภาษาไทยกับเสนอความเห็นเรื่อง การศึกษา (26 กันยายน 2476)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 1/188 เรื่องส่งระเบียบการและหลักสูตรประโยคประถมศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ (13 มีนาคม 2476 - 14 เมษายน 2477)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 4/53 เรื่องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ แจ้งมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่มาเหนือทราบ (22 - 23 สิงหาคม 2483)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 4/96 เรื่องห้ามผู้ไม่มีหนังสือไทยขาดของในโรงเรือนและสถานที่ราชการของกะชาง (19 - 25 มิถุนายน 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 4/105 เรื่องให้ปิดการฝึกสา 2486 เฉพาะโรงเรือนในจังหวัดพระนครและธนบุรี (28 ตุลาคม 2486)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศส. 4/117 สำเนาคำสั่งเรื่องให้โรงเรือนที่อยู่ในเขตนครบาล กรุงเทพฯ ธนบุรี ปิดการเรือนชั่วคราว (6 มิถุนายน 2487)

- จดหมายเหตุนั่งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 4/129 เรื่อง
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ของวัด (19 มีนาคม 2488
- 25 ตุลาคม 2503)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 8.1/2 เรื่องที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา (1 ธันวาคม 2484 - 26 มิถุนายน 2486)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 12/1 เรื่องกำหนดหน้าที่และอำนาจ
ของข้าหลวงตรวจการศึกษาธิการภาค (11 - 18 กุมภาพันธ์ 2485)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 13/18 เรื่องอนุมัติงานประจำ
ข้าหลวงตรวจราชการเสนอรายงานตรวจราชการจังหวัดกำแพงเพชร ตาก
นครสวรรค์ น่าน พิจิตร เพชรบูรณ์ และสุโขทัย (14 มีนาคม - 19 มิถุนายน
2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15/4 เรื่องคำชักชวนของกระทรวง
ธรรมการเรื่องให้ใช้คำว่า "ประเทศไทย" แทนคำว่าประเทศสยาม (5 - 9
มิถุนายน 2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15/17 เรื่องการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่
ขอทราบว่ามีสำนักงานปลัดกระทรวงธรรมการจะแก้ไขวิธีการ ระเบียบการ
กฎกระทรวงหรือกฎหมายอย่างไรบ้าง (11 - 24 กุมภาพันธ์ 2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15/24 เรื่องส่งคำปราศรัยของท่าน
นายกฐมนนตรี เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2483 มาให้พิจารณาข้อที่ควรปฏิบัติตาม
(31 กรกฎาคม - 30 ตุลาคม 2483)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15/27 เรื่องส่งระเบียบการสมัครสอบ
ขึ้นประโยคประถมศึกษา (ประถมปีที่ 4) (28 - 30 ตุลาคม 2483)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15/29 เรื่องกระทรวงต่างประเทศ
ส่งตัวทบสนธิสัญญาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (13 - 17 มกราคม 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.3/29 เรื่องการส่งเสริมภาษาไทย
และนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศ (14 พฤษภาคม 2485 - 8 มีนาคม
2488)

จดหมายเทศน์ทั้งชาติ, กอง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.3/51

เรื่องประเทศไทยได้ดินแดนบางส่วนคืนมา (21 กรกฎาคม 2486)

- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.4/8 เรื่องรายงานกิจการที่ได้ปฏิบัติ
ตามนโยบายรัฐบาลในระยะ 6 เดือนหลัง (14 เมษายน - 30 พฤษภาคม
2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.4/9 เรื่องรายงานกิจการที่ได้ปฏิบัติ
ตามนโยบายของรัฐบาลในระยะ 6 เดือนแรก (27 กันยายน - 11 พฤศจิกายน
2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.7/2 เรื่องข้อหาหรือการประทุม
ธรรมการจังหวัด (14 กรกฎาคม - 29 สิงหาคม 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.11.2/1 เรื่องส่งประมวลการสอน
วิชา (18 พฤศจิกายน 2481 - 29 เมษายน 2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.11.2/2 เรื่องปรับปรุงประมวล
การสอนประถมศึกษา (22 เมษายน - 18 พฤษภาคม 2482)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 15.11.2/3 เรื่องการแก้ไขประมวล
การสอนชั้นประถม พ.ศ. 2484 (มิถุนายน 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/214 เรื่องเสนอรายงานกิจการ
ที่ได้ปฏิบัติในการรับมอบดินแดนจำปาศักดิ์ (18 สิงหาคม - 9 กันยายน 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/849 เรื่องให้ปิดโรงเรียนเป็นกรณี
พิเศษ (20 มิถุนายน 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/1029 เรื่องรายงานการประสบกับ
ทางอากาศ (31 มีนาคม - 4 เมษายน 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/1194 เรื่องรายงานการปิดโรงเรียน
เนื่องจากภัยทางอากาศ (20 มกราคม 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/1678 เรื่องส่งรายงานสอบสวน
การงานในหน้าที่แผนกธรรมการจังหวัด (22 สิงหาคม 2484)

- จดหมายเทศน์ทั้งชาติ, กบง. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ.25/1680 เรื่อง
 รายงานการจัดการศึกษา (3 - 23 ตุลาคม 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/1684 เรื่องศึกษาธิการจังหวัด
 รายงานเหตุการณ์กระทบกระเทือนการจัดการศึกษาในจังหวัด (23 มิถุนายน 2485)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ.25/2030 เรื่องแจ้งสถานการณ์การศึกษาเมื่อ
 ถูกโจมตีทางอากาศ (10 ตุลาคม 2487)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/2411 เรื่องโทรเลขปิดโรงเรียน
 ทุกประเภทเพราะเหตุการพ่นแรงรังสีขึ้น และเปิดโรงเรียน (3 - 20 สิงหาคม
 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/2889 เรื่องรายงานการเดินทาง
 ไปรับมอบดินแดนของกรมการจังหวัด (1 ตุลาคม 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/2690 เรื่องแจ้งการศึกษาจังหวัด
 ลานช้าง (29 ธันวาคม 2484)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/2749 เรื่องรายงานการโจมตีทาง
 อากาศของข้าศึก (1 - 13 มกราคม 2487)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/2751 เรื่องส่งรายงานภาวะ
 การศึกษาในปัจจุบัน (18 กุมภาพันธ์ - 23 มีนาคม 2487)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/3372 เรื่องอนุญาตให้ทหารพักใน
 โรงเรียน (3 กรกฎาคม - 16 พฤศจิกายน 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/3610 เรื่องกำหนดการปิดโรงเรียน
 ภาคต้นปีการศึกษา 2488 และปิดกรณีพิเศษ (18 มิถุนายน - 2 ตุลาคม 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 25/3894 เรื่องรายงานการปิดโรงเรียน
 เนื่องจากสถานการณ์สงคราม (8 พฤษภาคม 2488)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 26/1236 เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย
 ให้ถูกต้องวิเศษยิ่งขึ้น (27 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน 2485)
- ____. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ [2] ศธ. 26/1323 กำชับให้ข้าราชการทุกคนปฏิบัติ
 ตามหลักเกณฑ์การตั้งชื่อโดยเคร่งครัด (28 สิงหาคม - 21 ตุลาคม 2486)

- จดหมายเหตุนแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/3 เบ็ดเสร็จศึกษาธิการ
 เรื่องราชการในกรมศึกษาธิการ (มกราคม 107 - 6 พฤศจิกายน 111)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/18 เรื่องรายงานกรมศึกษาธิการ จ.ศ. 1248
 (กุมภาพันธ์ 105 - กรกฎาคม 108)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/35 เรื่องรายงานการตรวจโรงเรียน (ร.ศ.110 -
 117)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/47 เรื่องโจทก์เลข (ประโศค ๑) (ร.ศ.110 -
 117)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/50 เรื่องรายงานการสอบไล่ชั้นชั้นถึงสกอลาชิป
 ซึ่งจะเป็นนักเรียนหลวงออกไปศึกษา ณ ประเทศยุโรป ศก 118 - 119
 (19 เมษายน 118 - 21 มีนาคม 119)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/53 เรื่องรายงานกรมศึกษาธิการ ร.ศ. 117
 (20 กรกฎาคม 118)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/80 เรื่องการสอบไล่หนังสือไทย ปีร.ศ. 118
 (3 มีนาคม 118 - 6 มีนาคม 118)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.1/85 เรื่องเบ็ดเสร็จกรรมการ (23 กรกฎาคม 121
 - 13 สิงหาคม 120)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2 เรื่องแจ้งความกรมศึกษาธิการว่าด้วยการสอบไล่วิชา
 (16 มิถุนายน ร.ศ.121)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/5 เรื่องการประชุมจัดตั้งกรรมการการศึกษา (วันที่ 25
 พฤษภาคม ร.ศ. 129)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/11 เรื่องหลักสูตรมูลศึกษา (17 กรกฎาคม ร.ศ. 128)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 5 ศ.2/12 เรื่องความเห็นที่จะจัดการศึกษาของนักเรียนสยามใน
 ประเทศอังกฤษ (6 เมษายน ร.ศ. 117)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.1/1 เรื่องรายงานประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลแผนก
 กระทรวงธรรมการ (5 ธันวาคม 2453 - 11 กรกฎาคม 2466)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/2 เรื่องพระราชบัญญัติ
ลักษณะบังคับเด็กให้เล่าเรียนโรงเรียนราษฎร์ - การศึกษา (9 กันยายน
2457 - 22 เมษายน 2463)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/4 เรื่องประกาศตั้งตำแหน่งรองเสนาบดีและผู้รั้ง
ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ (4 มิถุนายน 2454 - 28 มีนาคม 2458)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/5 เรื่องพระราชบัญญัติประถมศึกษา (มกราคม
2460 - 31 มีนาคม 2466)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/6 เรื่องนิจารณาร่างพระราชบัญญัติเรื่องโรงเรียน
ของกรมศึกษาธิการ (28 ธันวาคม 2460 - 11 สิงหาคม 2466)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/10 เรื่องพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.
2464 (พร้อมด้วยความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ) และคำชี้แจงของกระทรวง
ศึกษาธิการ เรื่องการคุ้มครองการเงินและสมบัติของโรงเรียน (พ.ศ. 2464)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/13 เรื่องคำอธิบายเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (15 พฤศจิกายน 2465)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/14 เรื่องข้อบังคับกระทรวงศึกษาธิการ
(21 ตุลาคม - 15 มีนาคม 2465)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.2/15 เรื่องคำอธิบายเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา พ.ศ. 2464 (1 พฤษภาคม 2466)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 มร.6 ศ.5/1 เรื่องศัพท์และเรื่องตรวจตั้งตัวาต่าง ๆ
(23 มิถุนายน 2454)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.1/1 เรื่องบันทึกและรายงานโครงการศึกษาและความเห็น
ของท่านมุสโสลินี เรื่องการศึกษาอิตาลี (5 กันยายน 2461 - 4 มิถุนายน
2475)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.2/12 เรื่องประมวลศึกษานิเทศ หัวข้อการสอนสำหรับ
วิชาอาชีพแผนกฝึกกรรมสำหรับชั้นประถมศึกษา (พ.ศ. 2465)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.2/13 เรื่องคำอธิบายเพิ่มเติมข้อที่เกี่ยวแก่ความมุ่งหมาย
และวิธีดำเนินการแห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ฉบับที่ 1
(พ.ศ. 2465)

- จดหมายเหตุนั่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.10/13 เรื่องความเห็นที่จะจัดการ
ศึกษา.ศ. 131 ของพระธำมัญญ์ศรีวิชัยศักดิ์กุลเกล้าฯ ทวารรัชกาลที่ 6
(18 ตุลาคม 2458)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.1/1 เรื่องบันทึกและรายงานโครงการศึกษา
(19 พฤษภาคม 2469)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.2/4 เรื่องรายงานเสนาบดีสภา (9 มีนาคม 2473)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.8/1 เรื่องสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงนิพนธ์แบบสอนเด็ก
ให้รู้จักนับถือพระรัตนตรัย (13 - 14 เมษายน 2470)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.6/2 เรื่องกระทรวงธรรมการขออนุญาตพิมพ์พระราชนิพนธ์
ขึ้นใช้เป็นแบบเรียน (12 สิงหาคม 2470 - 20 เมษายน 2474)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7 ศ.6/3 เรื่องแก้ปัญหายุทธและจำหน่ายประตูปัญกรม
(15 ตุลาคม - 21 กุมภาพันธ์ 2470)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7, 8 ร.7 - ร.8.1/14 เรื่องประกาศสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
(27 เมษายน 2487 - 23 กรกฎาคม 2487)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7, 8 ร.7 - ร.8.1/16 เรื่องประกาศรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
พาณิชย์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เรื่องควบคุมเครื่องอุปโภค บริโภค
และของอื่น ๆ (ฉบับที่ 2) (2 พฤษภาคม 2487)
- ____. เอกสารรัชกาลที่ 7, 8 ร.7 - ร.8.1/17 เรื่องประกาศคณะกรรมการควบคุม
เครื่องอุปโภค บริโภค และของอื่น ๆ (8 พฤษภาคม 2487 - 4 กรกฎาคม
2487)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/1 เรื่องบันทึกเกี่ยวกับงาน
ทางด้านการศึกษา (พ.ศ. 2477 - 2499)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/2 เรื่องกำเนิดของโรงเรียน
เตรียมอุดมศึกษา (พ.ศ. 2480)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/5 เรื่องการศึกษาข้ามสงคราม
(พ.ศ. 2485 - 2499)

- จดหมายเหตุนั่งชาติ, กอง. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ. 5.2/8
 เรื่องการประชุมเรื่องเครื่องเขียนและแบบเรียน (พ.ศ. 2486)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/9 เรื่องแผนการส่งเสริม
 จริยศึกษา (พ.ศ. 2487)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/10 เรื่องข้อเสนอแนะใน
 การปรับปรุงประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา (พ.ศ. 2488)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ. 5.2/11 เรื่องการศึกษาภายนอก
 (พ.ศ. 2489)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ. 5.2/12 เรื่องการแต่งแบบเรียน
 (พ.ศ. 2489)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/16 เรื่องแบบสอนอ่านมาตรฐาน
 เล่ม 1 (พ.ศ. 2490)
- ____. เอกสารส่วนบุคคล ม.ล.ปิ่น มาลากุล สบ.5.2/17 เรื่องการเสนอความเห็น
 หลักสูตร (พ.ศ. 2490)
- จรรยา กวานนท์. ชีวิตการต่อสู้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร:
 โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2496.
- จรรยา วงศ์สายัณห์. กรมวิชาการเมื่อแรกตั้ง. ใน เอกวิทย์ ๗ กลาง และคณะ
 (บรรณาธิการ), หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อนุสรณ์ 7 รอบ 24 ตุลาคม 2530.
 หน้า 65 - 69. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2530.
- ____. การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี. ในบทเรียนจากการศึกษา
 ในรอบร้อยปีที่ผ่านมา. หน้า 85 - 100. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา,
 2517.
- ____. ระบบการศึกษาไทยในระบบรัฐธรรมนูญช่วง พ.ศ. 2475 - 2520.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2521.
- จรรยา วงศ์สายัณห์ และหลวงสวัสดิสารศาสตร์พุทธิ. ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา.
 พระนคร: โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ, 2504. (เอกสารชุดการพัฒนาศึกษา
 โครงการพัฒนาศึกษา)

- จะให้ให้มีบัตรชื่อไม้ขีดไฟ. ประชาชาติ 21 (กรกฎาคม 2485): 75.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
อลินเพรส, 2539.
- จาวรารณ ไวสเจตน์. การศึกษาภาคบังคับของไทยในระยะ 10 ปี ก่อนพ.ศ. 2475.
วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2516.
- จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย. วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2513.
- พัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทยสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย
(พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2524). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ม.ป.ป. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. การศึกษาของประเทศไทยในโลกที่สาม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต.
วารสารครูศาสตร์ 11(กรกฎาคม - กันยายน 2525): 85 - 95.
- ช็อนนินต์ สมุททวิชัย. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย พ.ศ. 2411 - 2475.
กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2523.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2475 การปฏิบัติของสยาม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท
พลพันธ์การพิมพ์จำกัด, 2535.
- ดวงเดือน นิสาอุบุตร. ประวัติการศึกษาไทย(ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ: แผนกวิชา
สารัตถศึกษา คณะครูศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2517. (เอกสารอัดสำเนา)
- คำจางราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ความทรงจำ. พระนคร:
สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2514.
- ประวัติเจ้าจอมมารดาทับทิม รัชกาลที่ 5 กับสมาชิกตลอดครองนคร.
พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2481. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ
เจ้าจอมมารดาทับทิม รัชกาลที่ 5 ณ วัดเทพศิรินทราวาส 11 มีนาคม 2481)
- ประวัติสังเขปแห่งการจัดการศึกษาปรัตนภูมิแห่งประเทศสยาม ภาคที่ 1
(พ.ศ. 2414 - 2434). ใน เอกสารนิเทศการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
รัตนโกสินทร์ 200 ปี. หน้า 195 - 208. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมฝึกหัดครู, 2525.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยา. พระราชประวัติรัชกาลที่ 5 ก่อนเสวยราชย์. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

พระราชพงศาวดารรัชกาลที่ 5. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.

เดช บุญนาค. ประมวลเหตุการณ์สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของไทยระหว่าง พ.ศ. 2367 ถึง พ.ศ. 2459. ในบทเรียนจากการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมานี้. หน้า 1 - 14. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.

ถนอมสุข นุ่มนนท์. เมืองไทยยุคเชื้อผู้นำ. วารสารธรรมศาสตร์ 1 (มิถุนายน - กันยายน 2519): 124 - 147.

ทรงศรี อาจอรุณ. การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระนคร: สำนักพิมพ์สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2508.

ทวี ทิมช่า. พัฒนาการของการประถมศึกษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2523.

ทวี บุญเกิด. ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ 2. ในไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ม.ป.ป.

บันทึกเรื่องพระราชบัญญัติครู นฤบดีกราช 2488. วิทยากรย 2 (ธันวาคม 2489): 39 - 45.

ทองค้อ กล้าอไม้ ณ อุตธา. การศึกษาไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์. ใน ๑00 ปีของการศึกษาไทย. หน้า 1 - 38. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)

ทิพวรรณ อุตธาอิน. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ธนาคารพิมพ์, 2528.

เทพชู้ ทับทอง. สังคมชาวบ้านสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์. ความรู้คือประทีป (มกราคม 2522 - ธันวาคม 2524): 11 - 15.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. วิวัฒนาการของประเทศไทย. พระนคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2504. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระราชโอรสพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย รัชชัตน์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ 1 เมษายน 2504)

- กรรมการ, กระทรวง. กิจการที่ได้เปลี่ยนแปลงขึ้นระหว่างพ.ศ. 2475 - 2479.
 ม.ป.ท., 2479. (พิมพ์ในงานกรฐินพระราชทาน ณ วัดอนงคาราม ธนบุรี 2479)
- . กิจการที่ได้เปลี่ยนแปลงขึ้นระหว่างพ.ศ. 2479 - 2480 (กลางปี). ม.ป.ท., 2480. (พิมพ์ในงานกรฐินพระราชทาน ณ วัดศรีสุคาราม ธนบุรี 2480)
- . ประกาศกระทรวงกรรมการเรื่องเปลี่ยนแปลงอัตราคะแนนในประมวลศึกษาพิเศษ ภาค 2. พระนคร: โรงพิมพ์โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, 2482.
- . ประมวลศึกษาพิเศษ ภาค 2 ระเบียบการสอบความรู้นักเรียนแผนกประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. พระนคร: โรงพิมพ์ศรีหิงส์, 2477.
- . ประมวลศึกษาพิเศษ ภาค 2 ระเบียบการสอบความรู้นักเรียนตามหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. 2480 ของกระทรวงกรรมการ. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: โรงพิมพ์โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, 2480.
- . ประมวลศึกษา ภาค 2 หลักสูตรชั้นประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดวังเวช, 2480.
- . ระเบียบการโรงเรียนประถมวิสามัญ (แผนกประจำ) และหลักสูตรประถมวิสามัญ
เกษตรกรรมของกระทรวงกรรมการ พ.ศ. 2478. พระนคร: โรงพิมพ์โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.
- . รายงานกระทรวงกรรมการฉบับที่ 21 ประจำปีพุทธศักราช 2471. พระนคร: โรงพิมพ์กรมวิชาวการ, 2474.
- . รายงานการศึกษาของกระทรวงกรรมการ ประจำปีที่ 22 - 24 พุทธศักราช 2472 - 2474. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.
- . รายงานการศึกษาของกระทรวงกรรมการ ประจำปีที่ 25 พุทธศักราช 2475. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.
- . รายงานการศึกษาของกระทรวงกรรมการประจำปีที่ 26 พุทธศักราช 2478. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.
- . รายงานการศึกษาของกระทรวงกรรมการประจำปีที่ 27 พุทธศักราช 2477. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

กรรมการ, กระทรวง. รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการประจำปี 28

พทศักราช 2478. พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการประจำปี 29 พทศักราช 2479.

พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการประจำปี 30 พทศักราช 2480.

พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการประจำปี 31 พทศักราช 2481.

พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

รายงานการศึกษาของกระทรวงธรรมการประจำปี 32 พทศักราช 2482.

พระนคร: โรงเรือนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ม.ป.ป.

เรื่องการเปลี่ยนแปลงวันหยุดราชการประจำปี. คำสั่งที่ 94/14860 ลงวันที่

16 มีนาคม 2475.

เรื่องแต่งตั้งเลขานุการกรมการศึกษา. คำสั่งที่ 18/3753 ลงวันที่ 12

กรกฎาคม 2475.

เรื่องปิดโรงเรียนในการฉลองรัฐธรรมนูญ. คำสั่งที่ 58/10288

ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2475.

ธรรมเกียรติ กัณอวี (บรรณาธิการ). คูวาทะของเอกวิทย์ ๗ กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพฯ: มติชน, 2532.

ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. การศึกษาของประเทศสยามระหว่างกึ่งศตวรรษที่ผ่านมา.

พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2479.

ชวิชัย ชัยจิราธากุล. การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: อักษร

บัณฑิต, 2529.

ฮ่าง บิวส์วี. ทฤษฎีหลักสูตรตอนที่ 2. พระนคร: มงคลการพิมพ์, 2504.

ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: เฮอร์วิงการพิมพ์,

2531.

นพพงษ์ บุญจิตราคูร์ และธรรมรส โชติคุณุชร์. นโยบายทางการศึกษาของ 44 รัฐบาล.

กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์, 2527.

- นราธิปพงษ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น. ประวัติการทูตไทย. พระนคร:
โรงพิมพ์ระจันทร์, 2507. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายฮอด สุดีราช)
- นงน้อ คิตติธา. บทบาทเสนาบดีกระทรวงธรรมการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์.
วิธานิพนธ์ปริญาหมาหับัฒทิศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- บรรจง ดันศยามานนท์. ปัญหาการรวมชาติในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว. ในชื่อนันต์ สมุทวณิช และสุวดี เจริญพงศ์ (บรรณาธิการ)
การเมืองการปกครองสมัยใหม่. หน้า 58 - 64. พระนคร: สมาคม
สังคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, 2522.
- บันลือ พุกกะวัน. แนวการสอนสำเร็จรูป คู่มือครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- บุญเจือ องคประดิษฐ์. ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ. พระนคร: มงคลการพิมพ์,
2504.
- ประกาศใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยอาณาเขตของประเทศไทยใน
มาดัยและภูมิภาคฉาน. ราชกิจจานุเบกษา 60(18 ตุลาคม 2486): 1527 -
1528.
- ประกาศตั้งกรรมการสภาศึกษา. ราชกิจจานุเบกษา 49(11 กันยายน 2475): 360 - 361.
- ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา 50(22 ธันวาคม 2476): 828 - 230.
- ประกาศตั้งสภาศึกษา. ราชกิจจานุเบกษา 49(31 สิงหาคม 2475): 338 - 339.
- ประกาศตั้งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ. ราชกิจจานุเบกษา 49(11 กันยายน 2475): 359.
- ประกาศแผนการศึกษาชาติ. ราชกิจจานุเบกษา 50(9 เมษายน 2476): 40 - 48.
- ประกาศแผนการศึกษาชาติ. ราชกิจจานุเบกษา 53(21 มีนาคม 2479): 1471 - 1475.
- ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกาในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล. ราชกิจจานุเบกษา 55 (25 มกราคม 2485): 558 - 559.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทยและการใช้เลขสากลเป็นเลขไทย.
ราชกิจจานุเบกษา 61(7 พฤศจิกายน 2487): 1042.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวางระเบียบชื้อและคำรับและคำปดพิเศษ.
ราชกิจจานุเบกษา. 59(23 มิถุนายน 2485): 3373.

- ประพิมพ์พรรณ โชคสุวิธานสกุล. การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2531.
- ประสูร ภมรมนตรี. ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2518.
- ประสูร ศรีประศาสน์. สารสำคัญบางประการในแผนการศึกษาแห่งชาติ(อดีต - ปัจจุบัน).
วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, 11(เมษายน - พฤษภาคม 2520): 27 - 104.
- ประเสริฐ ปัทมะสุนธ์. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี(2475 - 2517). กรุงเทพฯ:
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี. ชุมชนการช่าง, 2517.
- ปรีดีธรรมธาดา, พระยา. โบราณศึกษาและวิธีสอนหนังสือไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
โรงเรือนการช่างวุฒศึกษา, 2502. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพนางพวงเพ็ชร เลี่ยมสกุล 19 พฤศจิกายน 2502)
- _____ . โบราณศึกษา. วารสาร 5 (สิงหาคม - กุมภาพันธ์ 2439): 22 - 25.
- ปรีดี พนมยงค์. บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย.
พระนคร: โรงพิมพ์นิติกร, 2515.
- _____ . บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2. พระนคร:
ม.ป.ท., 2515.
- ปาฐกถาของคณะราษฎร. วิทยากร 17(1 กันยายน 2475): 1862 - 1871.
- ปาลเลกัวซ์, สิงขรราช. เล่าเรื่องสยาม. แปลโดย สิ้นด์ ท. โกมลบุตร. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. การศึกษาสมัยที่มหาอำมาตย์เอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าธานีนิติ
ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ. ในอนุสรณ์งานพระราชทาน
เพลิงศพอำมาตย์ตรีหลวงประสิทธิ์นทรกรรม. หน้า 32. ม.ป.ท., 2516.
- ผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, สมาคม. นโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล 4 รัฐบาล.
รุ่งเรืองสารานุกรมพิมพ์, 2527.
- พรเพ็ญ ปทุมศิริ. วิวัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)
- พรเพ็ญ สันตะกุล. การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว(พ.ศ. 2453 - 2468). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

พระบรมราชโองการเรื่องการยกเลิกบรรดาศักดิ์. ราชกิจจานุเบกษา 59(19 พฤษภาคม 2485): 1089.

พระบรมราชโองการประกาศเรื่องการยกเลิกข้าราชการฝ่ายพลเรือน.

ราชกิจจานุเบกษา 59(30 กรกฎาคม 2485): 1402 - 1403.

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช 2478.

ราชกิจจานุเบกษา 50(23 พฤษภาคม 2476): 229 - 233.

พระราชบัญญัติครู พุทธศักราช 2488. ราชกิจจานุเบกษา. 62(16 มกราคม 2488): 63 - 64.

พระราชบัญญัติงบประมาณ ประจำปีพุทธศักราช 2478. ราชกิจจานุเบกษา 53(1 เมษายน 2479): 1 - 15.

พระราชบัญญัติงบประมาณ ประจำปีพุทธศักราช 2480. ราชกิจจานุเบกษา 54(1 เมษายน 2480): 8 - 9.

พระราชบัญญัติงบประมาณ ประจำปีพุทธศักราช 2485. ราชกิจจานุเบกษา 59(21 กุมภาพันธ์ 2485): 494 - 498.

พระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม พุทธศักราช 2480. ราชกิจจานุเบกษา 54(1 เมษายน 2480): 18.

พระราชบัญญัติจัดการปกครองดินแดนที่ได้คืนจากฝรั่งเศส พุทธศักราช 2484.

ราชกิจจานุเบกษา 58(22 กรกฎาคม 2484): 929 - 932.

พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษาวัฒนธรรม พุทธศักราช 2478. ราชกิจจานุเบกษา.

50(12 พฤศจิกายน 2476): 1245 - 1246.

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475. ราชกิจจานุเบกษา 49(27 มิถุนายน 2475): 166 - 179.

พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483. ราชกิจจานุเบกษา 57(15 ตุลาคม 2483): 156 - 158.

พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485. ราชกิจจานุเบกษา. 59(29 กันยายน 2485): 1445 - 1532.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478. ราชกิจจานุเบกษา 52(24 พฤศจิกายน 2478): 1591 - 1618.

พระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2483. ราชกิจจานุเบกษา

57(31 ธันวาคม 2483): 1048 - 1051.

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2476. ราชกิจจานุเบกษา

50(8 ธันวาคม 2476): 363 - 377.

พระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควร. ราชกิจจานุเบกษา 57(31 ธันวาคม 2483):

1084.

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485. ราชกิจจานุเบกษา 59 (พฤศจิกายน

2485): 1643 - 1710.

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486. ราชกิจจานุเบกษา

60(1 มกราคม 2486): 1324 - 1328.

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายในเขตท้องที่บางแห่งในดินแดนที่ประเทศไทยได้คืนจาก

ประเทศฝรั่งเศส พุทธศักราช 2484. ราชกิจจานุเบกษา 58(27 กรกฎาคม

2484): 954 - 956.

พระวรวงศ์เธอ. ลักษณะสังคมพุทธ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2527.

พาสัน วิจารณ์ภาค. ยุคภูมิณี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สอ เสถบุตร,

2515.

พิไลวรรณ แสงธำ. บทบาทของชาวต่างประเทศที่มีต่อการจัดการศึกษาในราชสำนักสมัย

ร.5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,

2528.

พูนศรีสมัย ดิสกุล, ม.จ. สิ่งที่ข้าพเจ้าพบเห็น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท

สารมวลชนจำกัด, 2534.

เพ็ญจันทร์ ทับประเสริฐ. การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาค

บังคับของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ไพฑูริย์ เจ๊ะแอ. นโยบายชาตินิยมของประเทศไทยระหว่างพ.ศ. 2481 - 2488.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2522.

ไพฑูริย์ สีนลาวัณย์. รายงานผลการวิจัยเรื่องระบบการศึกษาไทยในรอบสามทศวรรษ

(พ.ศ. 2490 - 2520). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ, 2526.

การดี มหาพันธ์. คู่มือการทำวิจัยเชิงประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
2531.

ภาวะการขาดแคลนสินค้า. ศรีกรุง (6 - 23 กันยายน 2482): 45 - 48.

ภิญโญ สาธร. การเมืองกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, 2525.

_____. รัฐศาสตร์การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด, 2530.

_____. หลักการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คุรุสภา, 2521.

_____. หลักบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 251.

มัทธนา สุภัทธี และประยูร ศรีประสาธน์. ความเป็นมาของแผนการศึกษาแห่งชาติ.

วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ. 11(เมษายน - พฤษภาคม 2520): 18 - 26.

มัญญ ฉาชโรจน์. นโยบายการจัดการศึกษามัชพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2521.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ประมวลพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ลายพระหัตถ์เกี่ยวกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,

2524.

_____. ประวัติมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. พระนคร: มกุฏราชวิทยาลัย,

2521. (พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 84 ปี เดือนตุลาคม 2521)

มาตา มาตารี พนะท่านผู้นำใช้คำนามเรียกแทน"นาง"และ"นางสาว". ศรีกรุง.

(27 ตุลาคม 2485): 32.

มานิจ ชุมสาย, ม.ล. ประวัติการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย. กรุงเทพฯ:

กองการสัมพันธ์ต่างประเทศ, 2498.

รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช,

2520.

_____. และคณะ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2527.

รัฐธรรมนูญ, สภาร่าง. รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

(พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเอกหลวงสิทธิ สุวรรณกร วันที่ 5 มิถุนายน
2511)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม. ราชกิจจานุเบกษา 49(10 ธันวาคม 2475): 529 - 551.

รัฐสภา, สำนักงานเลขาธิการ. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยที่ 1 วิสามัญ
พ.ศ. 2476. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2478.

_____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร วิสามัญ สมัยที่ 2 พ.ศ. 2478. พระนคร:
โรงพิมพ์เดลิเมล์, 2480.

_____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 เล่ม 2 และวิสามัญ
สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 พ.ศ. 2483. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

_____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (วิสามัญ) สมัยที่ 2 และ(สามัญ) สมัยที่ 2
พ.ศ. 2484. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2512.

ระลึก ชานี. นโยบายการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง
(2475 - 2503). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2522.

_____. วิวัฒนาการในการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย (พ.ศ. 2475 - 2503).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2527.

ราชบัณฑิตยสถาน. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2 เล่ม.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2508.

ราชเลขาธิการ, สำนักงาน. ประมวลพระราชดำริและพระบรมราชโองการที่พระราชทาน
ในวโรกาสต่างๆ ปี พ.ศ. 2523. ม.ป.ท., 2524.

รายงานการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ครั้งที่ 1 . วิทยากร์
7(23 พฤษภาคม 2485): 830 - 833.

รายงานการประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทย ครั้งที่ 2 . วิทยากร์
7(กรกฎาคม 2485): 837 - 838.

รายงานการประชุมสภาศึกษาครั้งที่ 4 . วิทยากร์ 7(1 เมษายน 2478): 871 -
873.

เรื่องให้ใช้คำว่า "วันเกิด" สำหรับบุคคลทุกคน. ราชกิจจานุเบกษา 58(23 กันยายน 2484): 3373.

ดิศคา สุวรรณกุล. นิพนธ์การของหลักสูตรประถมศึกษาและมีธยมศึกษาในประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

ลาวีชัย โชคามระ. ชีวิตชาวกรุงเมื่อก่อนสงครามโลก: ชีวิตชาวกรุงสมัยสงคราม.
 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรววิเทศ, 2527.

ลิขิต อีรเวทิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ลินจง สุวรรณโกศล. ชีวิตความเป็นอยู่ในกรุงสยามในทัศนะของชาวต่างประเทศระหว่าง
พ.ศ. 2383 - 2384. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2525.

เลขาธิการรัฐสภา, สำนักงาน. รวมคำแถลงนโยบายรัฐบาลและรายชื่อคณะรัฐมนตรี
คณะที่ 1 - 43. (ม.ป.ท, ม.ป. ป.)

ลาววิทย์ รักษา และคณะ. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาของไทย. ฉบับที่: โรงพิมพ์
 บรรหาร, 2507.

วันทนา เลิศสินไทย. นโยบายการจัดการศึกษาและขยายการศึกษาภาคบังคับของ
ประเทศไทย พ.ศ. 2503 - 2520. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2523.

วารินทร์ ลีนสูงสุด. การศึกษากับปรัชญา. กรุงเทพฯ: พีระพัฒน์, 2520.

วารุณี โอสสารมย์. การศึกษาในสังคมไทย พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2475.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

_____ . บทสำรวจงานวิจัยด้านปรัชญา นโยบาย และการดำเนินการจัดการศึกษา.
วารสารครุศาสตร์ 11(ตุลาคม - ธันวาคม 2525): 148 - 185.

วิชัย วงษ์ใหญ่. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2527.

_____ . การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงหลักสูตร. สารพัฒนาหลักสูตร.
 22(กันยายน 2528): 7 - 20.

- วิมลลักษณ์ ทองเชื้อ และมนตรี มีคำโฮ. อุทกวิธีและมาตรการด้านการศึกษาของประเทศไทยในทศวรรษหน้า. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 16(ตุลาคม - พฤศจิกายน 2524): 21 - 34.
- วิไลวรรณ วิทธีโรจน์. การประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม, 2522.
- วีณา มโนพิโมกษ์. ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- วีณา เอี่ยมประไพ. หลักฐานทางประวัติศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, 2535.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. นโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2512.
- _____. สองศตวรรษของการศึกษาไทย. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 16(เมษายน - พฤษภาคม 2525): 24 - 33.
- ศนิชา กาเจริญ. วิวัฒนาการการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้แก่เยาวชนสตรีไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2414 ถึง 2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, มหาวิทยาลัย. ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี รำลึก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2537.
- ศรี บรรณเรืองทอง. อุปสรรคในการจัดการศึกษาในชนบท. วิทยานิพนธ์ 7(เมษายน 2477); 894 - 896.
- ศิลปากร, กรม. เงินค้ำฉ้อ เล่ม 1 - 2 กับบันทึกเรื่องหนังสือเงินค้ำฉ้อและเงินค้ำฉ้อฉบับพระเจ้าบรมโกศ. พระนคร: ศิลปบรรณาการ, 2504.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 100ปี ประถมศึกษาเพื่อท้าวราษฎร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2527.
- _____. ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิ่งมงคลพิมพ์, 2505.
- _____. ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา. ชนบุรี: โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ, 2504.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประมวลศึกษานิตพิเศษ ภาค 2 ระเบียบการสอบความรู้นักเรียน
แผนกประถมศึกษา. ม.ป.ท., 2465.
- _____ . แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ร.ส.พ., 2504.
- _____ . รายงานกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 14 ประจำปีพุทธศักราช 2484, ม.ป.ท.,
 2467.
- _____ . รายงานกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 18 ประจำปีพุทธศักราช 2486, ม.ป.ท.,
 ม.ป.ป.
- _____ . รายงานการศึกษา พ.ศ. 2485 - 2497 และสถิติการศึกษา 12 ปี. พระนคร:
กรุงเทพฯการพิมพ์. 2499.
- _____ . รายงานการศึกษาประจำปีพุทธศักราช 2485. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2492.
- _____ . รายงานการศึกษาประจำปีพุทธศักราช 2486. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2492.
- _____ . รายงานการศึกษาประจำปีพุทธศักราช 2487. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2492.
- _____ . รายงานการศึกษาประจำปีพุทธศักราช 2488. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2494.
- _____ . สำนักงานปลัดกระทรวง. การจัดการศึกษาไทยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ:
อดีต - ปัจจุบัน. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)
- _____ . หลักสูตรประถมศึกษาสามัญ ชายและหญิง (จากประมวลศึกษาภาค ๒)
พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม, 2467.
- _____ . หลักสูตรมูลศึกษาสำหรับเรียนชั่วคราว ๒ หรือ ๓ ปี อายุตั้งแต่ปีที่ ๗ ถึงปีที่ ๘.
พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2453.
- _____ . หลักสูตรสามัญศึกษา ร.ศ. 130. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ,
 2454.
- _____ . เศรษฐกิจการพาณิชย์, กรม. นโยบายของรัฐ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์,
 2519.
- _____ . สังค อุตหรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: วงเดือนการพิมพ์,
 2527.
- _____ . สถิติและวิเคราะห์สภาพะการศึกษา, กอง. การศึกษาเอกชนในประเทศไทย. ม.ป.ท.,
 2528.

- สภาผู้แทนราษฎร, สำนักงานเลขาธิการ, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 13/
2484 - 2485 (วิสามัญ) สมัยที่ 2, ชุดที่ 3. ม.ป.ท., 2485. (พิมพ์ดีด)
- สนานจิตร์ สุนทรทรัพย์. วิเคราะห์นโยบายการศึกษาาระดับประถมศึกษาหลัง
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง. วารสารครูศาสตร์ 11(ตุลาคม - ธันวาคม
2525): 48 - 57.
- สมชาย หวังหมอนา. ปัญหาชาวนาและนโยบายของรัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุฬาลงกรณ์เกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- สมบุรณ์ พรหมภาพ. ประวัติและปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: กิฬอักษรการพิมพ์,
2524.
- สมปอง คงซื่อ. วิกฤตการณ์ทางการเมืองของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475 - 2481.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520.
- สมพงษ์ เกียรติกรเพชร. บันทึกเรื่องเมืองสยาม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประจักษ์
การพิมพ์, 2526.
- สวนสุนันทา, วิทยาลัยครู. ความรู้เบื้องต้นทางการศึกษาและการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล, 2529.
- สวัสดิ์ ปทุมราช และคณะ. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครูกับ
หลักสูตรประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2521.
- สวัสดิ์ ทองชีว. หลักสูตรของหลักสูตร. กรุงเทพฯ: คณะครูศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2526.
- สิปปนนท์ เกตุทัต และคณะ. การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 20: ความสำเร็จและความ
ความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)
 (เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติเรื่อง "ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21" ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2538)
- สิริอา จุลปานนท์. การจัดประถมศึกษาของไทยในช่วงพ.ศ. 2438 - 2475.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ฉวีลักษณ์ สิกดิ์เครื่องไกร. ต้นกำเนิดชนชั้นนาคูในประเศไทย(พ.ศ. 2398 - 2453).

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.

สิกษาศิการ, กะชวง. กรมสามัญศึกษา. รายงานการศึกษาประจำปี พุทธศักราช 2483.

พระนคร: โรงเรีอนช่างพิมพ์วัดสังเวช, 2485.

_____. รายงานการศึกษาประจำปี พุทธศักราช 2484. พระนคร: โรงเรีอนช่างพิมพ์
วัดสังเวช, 2488.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. สังคมศึกษา 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.

สุทิน เนียมพลับ. การประณมศึกษาและการศึกษาประชาบาล. ราชบุรี: วิศวการพิมพ์,
2522.

สุมน อมรวิวัฒน์. การปรับปรุงหลักสูตรประณมศึกษาเพื่อคุณภาพของคนไทยในทศวรรษหน้า.

ในการสัมมนาการประณมศึกษา. หน้า 15 - 35. กรุงเทพฯ: ภาควิชา

ประณมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

_____. การพัฒนาหลักสูตรประณมศึกษา: ทำที่ที่ต้งทบทวน. ในการสัมมนา

การประณมศึกษา. หน้า 38 - 51. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประณมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. ปรัชญาญาสสามะ แนวคิดด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523.

สุวิทย์ ศิววิทย์. ทิศทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2528.

สุวิทย์ โพบทวัฒน์. วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง

พ.ศ. 2394 - 2475. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2522.

เสนห์ จามริก. การเมืองกับการศึกษาของไทย. วารสารการศึกษาแห่งชาติ.

17(สิงหาคม - กันยายน 2528): 38 - 54.

เสนาะ อุนากุล. นโยบายและการวางแผนระดับชาติ. ในรายงานการสัมมนาเรื่อง

การพัฒนาสังคมในประเทศไทย คณะสังคมศาสตร์. ม.ป.ท., 2517.

เสลา เฉลิมรุจิ. คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475. ในบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ 45 ปี เมื่อมาลงขันเป็นใหญ่ในสยาม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประชาชน, ม.ป.ป.

เสาวรักษ์ (ร.ท.จกกล ไกรฤกษ์). ตัวตายแต่ชื่ออึ้ง. พระนคร: เกื้อกูลการพิมพ์, ม.ป.ป.

ให้สร้างตัวอักษรใหม่. ประชาชาติ. (25 พฤษภาคม 2485)

หลักภาษาไทยที่เก่าใหม่ ตกลงการใช้ศัพท์นาม. ศรีกรุง. (18 มิถุนายน 2485)

อकिन รัชพันธ์, ม.ร.ว. สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ 2325 - 2416. แปลโดย ม.ร.ว. ประภาสทอง สิริสุข และพรณี สรวงบุญมี. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2518.

อมรตฤณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช), จมื่น. การศึกษาของชาติ. ในพระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. 7 เล่ม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

อมร รัชกาลสัตย์. สถาบันและกระบวนการเพื่อการพัฒนาคนไทยในประเทศไทย. วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 15(มกราคม 2518): 18.

อมรรัตน์ ลีเพ็ญ. พัฒนาการสังคมไทยนับแต่การเปลี่ยนแปลงการเมือง พ.ศ. 2475 - 2501: ศึกษาเฉพาะกรณีนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2528.

อมรา สวัสดิ์เสรี. การติดตามผลการปฏิรูปการศึกษา. วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 22(กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2531): 27.

อรสม สุทธิสาคร. นำท่าวมในอดีต. สารคดี 11(ธันวาคม 2538): 186 - 172.

อรรถพ หงษ์วาท. การศึกษากับการเมือง. วารสารครูศาสตร์ 11(มกราคม - มีนาคม 2528): 9 - 27.

อารี สีสหลวี. วิวัฒนาการของหลักสูตรและระเบียบวิธีการเรียนการสอน. ในบทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา. หน้า 26 - 41. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513.

- อุทุมพร จามรมาน. การสู่มตัวอย่างทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ปิ่นนี้
 นับบลิตชิ่ง, 2537.
- อุบล จิระสวัสดิ์. สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในระหว่าง
 สงครามโลกครั้งที่ 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2517.
- เอกมล สารจันทร์. อิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อการศึกษาของไทย: นโยบายและการจัด
 การศึกษา. ศึกษาศาสตร์สาร 9 (ตุลาคม - ธันวาคม 2523): 1 - 30.
- เอกวิทย์ ฌ ดลาง. การมองภาพการศึกษาไทยในอนาคต. ใน ๒00 ปีของการศึกษาไทย.
 หน้า 183 - 197. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.)
- _____ . การวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา. วิทยาสาร 23 (ตุลาคม 2515):
 14 - 15.
- แอมมีอบโลว์ มอฟเน็ก. แผ่นดินพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. แปลโดย นิจ ทองโสภิต.
 กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2520.

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสัมภาษณ์

- โกวิท วรพิพัฒน์. อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2539.
- จรรยา มิลินทร์. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. สัมภาษณ์,
8 มกราคม 2539.
- จำรัส ปดิษฐพร. สัมภาษณ์, 10 - 11 พฤศจิกายน 2538.
- เจียม สุจारी. สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2538.
- เฉลิมชัย ประทุมวาท. สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2538.
- นางไฉน ปรีชญาวีช. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2538.
- เปรมวดี ตันตินวงศ์. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2538.
- พงษ์สมุทร หอมอบ. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2538.
- มานิตา การพิศิษฐ์. สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2538.
- วดี ทองทักษ์. สัมภาษณ์, 25 ธันวาคม 2538.
- วิฑูต หลวงนันท์. สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2538.
- สกนธ์ ชัยศิริ. สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน 2538.
- สมพงษ์ พลสุรย์. รองเลขาธิการคุรุสภา. สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2538.
- สวัสดิ์ จงกล. ที่ปรึกษาหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2538.
- สุนัน อมรวิวัฒน์. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สัมภาษณ์,
17 ตุลาคม 2538.
- เสริมศักดิ์ พัฒนสาร. สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2538.
- อนงค์ ภัคดี. สัมภาษณ์, 24 ธันวาคม 2538.
- อารี สัตหณวี. ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตบางนา. สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2539.
- เอกวิทย์ ฌ ฉลาด. ผู้อำนวยการมูลนิธิภูมิปัญญา. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์ 2539.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กระฉีกการณ พวงเกษม
แผนกวิชาประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์
ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์วารุณี โอสถาปนย์
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนานจิตร์ สุคนธ์ทวีชัย
ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องทิพย์ ทองธำ
ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 1 เป็นอดีตนักการศึกษาและยังคงได้รับการยอมรับในปัจจุบันว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการกำหนดจุดมุ่งหมายและแนวทางการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวน 6 ท่าน

1. ดร.โกวิท วรพิพัฒน์	อดีตรับผิดชอบสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ
2. อาจารย์จตุร มิลินทร์	อดีตรับผิดชอบการฝึกหัดครู
อดีตเลขาธิการคณะกรรมการ-
ข้าราชการครู
อดีตเลขาธิการคุรุสภา
อดีตคณะกรรมการการประถม-
ศึกษาแห่งชาติ กระทรวง-
ศึกษาธิการ
3. อาจารย์สวัสดิ์ จงกล	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชา-
บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่ปรึกษาหอประวัติ-
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

อดีตอาจารย์ประจำภาควิชา-
ประณมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัตย์หังวี

อดีตอาจารย์ประจำภาควิชา-
ประณมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-
ประสานมิตร
อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-
ประสานมิตร

8. ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง

อดีตผู้อำนวยการกองการประณม-
ศึกษา
อดีตอธิบดีกรมสามัญศึกษา
อดีตอธิบดีกรมวิชาการ
อดีตรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
อดีตเลขาธิการคณะกรรมการ-
วัฒนธรรมแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มที่ 2

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ที่มีบทบาท และ/หรือเกี่ยวข้องกับกาหนดำเนินการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในช่วงเหตุการณ์ 2475 - 2488 จำนวน 13 ท่าน

ภาคเหนือ

- 1. อาจารย์พงษ์สมุทร หอมอบ** อดีตครูประชาบาล
พ.ศ. 2485 - 2524
จังหวัดลำปาง
- 2. อาจารย์เปรมวดี ตันตินวงศ์** อดีตนักเรียนประชาบาล
จังหวัดลำปาง
- 3. อาจารย์สกล ชัยศิริ** อดีตนักเรียนประชาบาล
จังหวัดลำปาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. อาจารย์เจียม สุจาวี อดีตนักเรียนประจำบาล
จังหวัดร้อยเอ็ด
5. อาจารย์เฉลิมชัย ประชุมารณ อดีตครูประจำบาล, อดีตครูใหญ่
อดีตสารวัดศึกษา, อดีตหัวหน้า-
หน่วยศึกษานิเทศน์ พ.ศ. 2478 -
2521 จังหวัดร้อยเอ็ด
6. อาจารย์นงไฉน ปริญญาวัช อดีตนักเรียนประจำบาล
จังหวัดชัยภูมิ
7. อาจารย์สมพงษ์ พลະสุรต์ อดีตนักเรียนประจำบาล
จังหวัดอุบลราชธานี
รองเลขาธิการครูสภา
8. อาจารย์เสวีศักดิ์ พิณสาร อดีตครูประจำบาล
พ.ศ. 2485 - 2521
จังหวัดร้อยเอ็ด
9. จ.อ.วิกิต หลวงนันท์ อดีตครูประจำบาล, อดีตครูใหญ่
พ.ศ. 2487 - 2525
จังหวัดชัยภูมิ

ภาคกลาง

10. อาจารย์สวัสดิ์ ทองทักษ์
อดีตรัฐมนตรี
พ.ศ. 2479 - 2488
จังหวัดนิจิตร
11. อาจารย์อ่อนงค์ ภักดี
อดีตรัฐมนตรี
พ.ศ. 2483 - 2485
จังหวัดราชบุรี
- ภาคใต้
12. อาจารย์จำรัส ปดิษฐ
อดีตรักษาการครูใหญ่, อดีต-
ครูใหญ่
พ.ศ. 2471 - 2512
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
13. อาจารย์มานิตา การพิศิษฐ์
อดีตรัฐมนตรี
เจ้าของและผู้จัดการโรงเรียน-
มานิตานุเคราะห์
พ.ศ. 2476 - ปัจจุบัน
จ.สุราษฎร์ธานี

ภาคผนวก ง.

รายชื่อจังหวัดที่มีอยู่ในประเทศสยาม ในช่วงปี พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2488

1. พระนคร	20. ตาก
2. ชนบุรี	21. เชียงใหม่
3. นนทบุรี	22. เชียงราย
4. สมุทรปราการ	23. ลำปาง
5. พระนครศรีอยุธยา	24. ลำพูน
6. อ่างทอง	25. แม่ฮ่องสอน
7. ลพบุรี	26. แพร่
8. สระบุรี	27. น่าน
9. ปทุมธานี	28. นครราชสีมา
10. นครสวรรค์	29. ชัยภูมิ
11. สิงห์บุรี	30. บุรีรัมย์
12. อุทัยธานี	31. ร้อยเอ็ด
13. ชัยนาท	32. อุบลราชธานี
14. พิษณุโลก	33. มหาสารคาม
15. พิจิตร	34. ชุรินทร์
16. อุดรดิตถ์	35. สุรินทร์
17. สุวรรณภูมิ	36. อุดรธานี
18. นครพนม	37. นครพนม
19. กำแพงเพชร	38.หนองคาย

39. ขอนแก่น	55. สุพรรณบุรี
40. สกลนคร	56. สมุทรสาคร
41. เลย	57. นครศรีธรรมราช
42. ปราจีนบุรี	58. สงขลา
43. ฉะเชิงเทรา	59. พัทลุง
44. ชลบุรี	60. สุราษฎร์ธานี
45. นครนายก	61. ชุมพร
46. จันทบุรี	62. สตูล
47. ระยอง	63. ปัตตานี
48. ตรัง	64.ยะลา
49. ราชบุรี	65. นราธิวาส
50. เพ็ชรบุรี	66. กูเก็ต
51. กาญจนบุรี	67. ระนอง
52. ประจวบคีรีขันธ์	68. หังงา
53. สมุทรสงคราม	69. กระบี่
54. นครปฐม	70. ตรัง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

แนวการสัมภาษณ์

คำชี้แจงแบบสัมภาษณ์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในด้าน
จุดมุ่งหมาย แนวทางการจัดการศึกษา และการดำเนินการจัดการศึกษา ในสภาพสังคม
เศรษฐกิจ และการเมือง ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2488
โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) ด้วยวิธีการ
วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์จาก
การบอกเล่า ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาจากการค้นคว้าเอกสารประวัติศาสตร์
ทั้งเอกสารขึ้นต้น และเอกสารขึ้นรอง และใช้การสัมภาษณ์บุคคลที่นับถนอม และ/หรือ
เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายและ
การวางแผนพัฒนาการประถมศึกษาของรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา
ต่อไป ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเทป เพื่อนำเทปมาถอดคำสัมภาษณ์
แล้วนำคำสัมภาษณ์ที่ถอดเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว มาให้ผู้สัมภาษณ์ตรวจสอบเพื่อแก้ไขเพิ่มเติม
อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งการทำสัญญาข้อตกลงการสัมภาษณ์ระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัย

ข้อมูลและประสบการณ์ของท่านมีคุณค่าต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัย
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ข้อมูล และแสดงทัศนคติต่อการจัดการศึกษา
ระดับประถมศึกษาที่สัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นางสาววารีย์รัตน์ ผาสุก

ข้อตกลงในการสัมภาษณ์

คำสัมภาษณ์ของท่านในเรื่อง "การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในประเทศไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2488" นี้ ผู้สัมภาษณ์มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และจะใช้ในการศึกษาเท่านั้น

ในการบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะนำเทปบันทึกเสียงมาถอดเป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมทั้งตรวจสอบคำสัมภาษณ์ที่ถอดแล้วมาจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 และจะนำไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบ เพื่อกำไรเพิ่มเติมก่อนนำมาพิมพ์ครั้งที่ 2 แล้วจึงจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ผู้สัมภาษณ์จะนำบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และศึกษาตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ กล่าวคือ เพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ โดยมีเงื่อนไขว่าจะนำมาใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น จะไม่นำมาประกาศ โฆษณา พิมพ์ออกจำหน่าย และอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ข้าพเจ้า (ผู้ให้สัมภาษณ์)

ได้อ่านข้อความข้างต้นแล้ว และอนุญาตให้นำคำสัมภาษณ์มาใช้เพื่อเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่ใช้อ้างอิงทางการศึกษา เฉพาะในการทำวิทยานิพนธ์นี้เท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

..... (ผู้ให้สัมภาษณ์)

()

..... ผู้สัมภาษณ์

(นางสาววาทีรัตน์ ผาสุก)

..... วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

แนวการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 1

เป็นนักการศึกษาที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการกำหนดจุดมุ่งหมาย
แนวทางการจัดการศึกษา ระดับประถมศึกษา

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

งานที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

ตำแหน่งในปัจจุบัน

งานที่รับผิดชอบในอดีต

ตำแหน่งในอดีต

สถาบันวิทยาราชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ทศนะเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในประเทศไทย ตั้งแต่ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2488 ในด้านจุดมุ่งหมาย และแนวทางการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

1. ในการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาในทางปฏิบัติประกอบไปด้วยขั้นตอนใดบ้าง
2. มีปัจจัยในด้านใดบ้างที่ต้องคำนึงถึงในการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา
3. ท่านคิดว่าในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษานั้น ควรกำหนดไว้ในเอกสารการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือไม่ ถ้าเห็นควรกำหนด ควรกำหนดไว้ในเอกสารประเภทใดบ้าง
4. จากนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ที่เข้าบริหารประเทศภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2488 และบทบัญญัติในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พุทธศักราช 2475 ที่ระบุไว้ว่า

" . . . เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้ธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งเองทั้งสิ้น . . . "

หรือในมาตรา 65 ในรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ที่บัญญัติไว้ว่า

" . . . เมื่อราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ยังมิได้มีอายุครบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าต้องไม่เกินกว่าสิบปี . . . สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท มีจำนวนเท่ากัน . . . "

ท่านมีความคิดว่า รัฐบาลสมัยนั้นมีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างไร

5. จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวในข้อ 6 ส่งผลต่อการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือไม่ ถ้าส่งผลกระทบจะส่งผลในด้านใดบ้าง
6. จากการที่มีการเปลี่ยนคณะรัฐบาลก่อนครบวาระบอสรั้ง กล่าวคือมีคณะรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศถึง 13 คณะ (ในช่วงเวลา 14 ปี) ท่านคิดว่าส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างไร
7. จากการที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 - 2488) ท่านคิดว่าส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างไร
8. ท่านคิดว่าจุดมุ่งหมาย และแนวทางการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในอนาคตควรเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
9. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ 2

ผู้ที่มีบทบาท และ/หรือเกี่ยวข้องกับกาณ์ดำเนินการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

ในช่วงปี พ.ศ. 2475 - 2488

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

งานที่รับผิดชอบในปัจจุบัน.....

ตำแหน่งในปัจจุบัน

งานที่รับผิดชอบในอดีต

ตำแหน่งในอดีต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ตอนที่ 2 ทิศนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย
ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2488**

1. การจัดการกรรมการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในช่วง พ.ศ. 2475 - 2488
มีลักษณะการจัดการกิจกรรมอย่างไร
2. การจัดสภาพการเรียนการสอน เช่น อาคารสถานที่ ห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน
การสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน จำนวนครูต่อจำนวนนักเรียน มีลักษณะอย่างไรบ้าง
3. วิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในช่วง พ.ศ.
2475 - 2488 มีลักษณะอย่างไร
4. ทนุค่าเนนการจัดการศึกษาที่ไม่ใช่งบประมาณได้มาจากที่ใดบ้าง เพื่อพหรือไม่
ถ้าไม่เพื่อพมีการแก้ปัญหาอย่างไร และส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนอย่างไร
5. ในการจัดการเรียนการสอนในช่วงเวลาดังกล่าว ท่านคิดว่าประสบผลสำเร็จในด้าน
ใดบ้าง
6. ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนมีอะไรบ้าง ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่นั้น ๆ อย่างไร
7. ในการจัดตั้งโรงเรียนใหม่เพิ่มเติม มีการดำเนินการอย่างไร
8. จากการศึกษาที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 -
2488) ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาในด้านใดบ้าง

๑. การจัดการเรียนการสอน มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย และแนวทางการจัดอย่างไร
และมีการนำเอาจุดมุ่งหมาย แนวทางในการจัดการศึกษาในเอกสารที่ทางกระทรวง
ศึกษาธิการไปใช้บ้างหรือไม่ ในลักษณะอย่างไร

10. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

หลักสูตรประถมศึกษาสามัญ ชั้นและหญิง

พุทธศักราช 2484

หลักสูตร ประถมศึกษา (ชาย) สำหรับแบ่งเรียน ๘ หรือ ๘ ปี

(ก) วิชาที่บังคับให้สอน

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
วิชาสามัญ ๑. จรรยา	ให้เป็นการกล่อมเกลาศิษยาธิษฐานใจคอ ฝึกคิดให้เป็นคนมีนิสัยอันดี เพื่อโตขึ้น จะได้ เป็นพลเมืองดี รู้จักแสวงหาอาชีพ ในทางชอบ การฝึกสอนนั้นไม่ใช่แต่การสอนให้ รู้แล้วฝึกแต่รู้ไม่ประพฤติให้เป็นไปตาม ที่รู้ ต้องฝึกให้ประพฤติได้จริง ๆ จึง จะครบองค์ของการฝึกสอนความสำเร็จ ของการสอนจรรยานั้นอยู่ที่ประพฤติได้ ไม่ใช่อยู่ที่เป็นแต่รู้	๑. ให้มีนิสัย ซื่อตรงและจริงใจใน การทำงานทั้งปวง ๒. มีจิตศรัทธา เพื่อแผ่คิดถึงประโยชน์ ของหมู่คณะมากกว่าประโยชน์ของบุคคล หรือประโยชน์ของตน ๓. มีใจจงอาจกล้าหาญ แต่อ่อนน้อม สุภาพเรียบร้อย ๔. กตัญญู กตเวทิต์ รู้คุณบิดามารดา ครู อาจารย์ พระมหากษัตริย์ และผู้อื่น ตลอด ถึงหมู่คณะและบ้านเมือง รักและนอบน้อม

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
๓. ภาษาไทย	<p>หนังสือ เพื่อจะให้รู้จักใช้ คืออ่านเขียนสำหรับทำกิจธุระของคนให้สำเร็จประโยชน์ได้</p> <p>ภาษา ให้สามารถแสดงความรู้สึกของคนเรียบเรียงเป็นคำพูดหรือเขียนลงเป็นหนังสือให้ได้เนื่อด้วยกะทั่งความ</p>	<p>สอนคุณผู้มีคุณตลอดจนคิดช่วยเหลือบำรุงหมู่คณะ และชาติบ้านเมือง</p> <p>๕. มีชัยศักดิ์ คือ หอดีไม่สุรุ่ยสุร่ายและไม่ตระหนี่ในส่วนการใช้จ่าย รู้จักออม จ่ายแต่ที่ควรและเท่าที่ควร ในส่วนการส่องแสงไม่โลกอมในการเสพ</p> <p>๖. เพียร ถิ่นทำงาน ทำประโยชน์ทดแทนสมบัติของโลก ซึ่งตนต้องกินและใช้ให้หมดเปลืองไป ทำตนให้เป็นประโยชน์อยู่เสมอ ไม่ปล่อยเวลาและอายุให้เปลืองไป โดยหาประโยชน์มิได้</p> <p>วิธีสอนควรอาศัยพระศาสนาและพระบรมราชาธิวาทปกโลกใจเสียป่าเป็นเครื่องชักจูง</p> <p>ให้อ่านเขียนได้ถูกต้องเสมอ จบแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ หรือประถม ก กา จบเล่ม หรือแบบเรียนอื่น ๆ อันเทียบได้เพียงนี้</p> <p>การอ่านออกเสียงนั้นให้อ่านอย่างเสียงพูด แต่ระวังให้ชัดอักษรและถ้อยคำ ให้ผู้ฟัง ฟังเข้าใจได้ความ</p>

วิชา	ความมุ่งหมายในการทำให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
	<p>เหตุผลต้นปลายให้คนอื่นเข้าใจถูกต้อง</p>	<p>กับอีกอย่างให้อ่านในใจจำเพื่อความที่อ่านนั้นได้ด้วย ต้องใช้แบบสอนอ่านง่าย ๆ ที่เหมาะแก่ชั้นนี้อีกไม่ต่ำกว่า ชั้นละ ๑ เล่ม แลลดสอนอ่านนั้น ๆ ต้องเลือกแต่ที่ปราศจากโทษ คือ อ้อ่าให้เป็นเรื่องซึ่งจะพาให้ใจเด็กเสีย หรือที่จะโน้มน้าวจิตใจให้ไปหาทางผิด หรือที่จะชักให้เกิดความเบื่อหน่ายในการอ่านหนังสือ</p> <p>การเขียนนั้นต้องคัดลอกมีอ้าให้เขียนเขียนไปแต่แรก ไม่ว่าหวัดหรือบรรจง ทั้งต้องให้สะอาดและไม่มีคหกหล่น แต่ห้ามมิให้คัดเขียนอย่างฉิวฉิว เช่น ให้อ้าให้ไปข้างหน้าและลากหางยาวเพื่อสเกินส่วนจนรกรุงรัง ส่วนตัวสะกดนั้นในคำสามัญที่ไม่อากให้เขียนได้ถูกต้อง การบ่งนั้นให้อ้าให้สามารถเล่าเรื่องใด ๆ ซึ่งไม่อากนัก ด้วยบุคคลและด้วยเขียนใช้ก็อศ คำให้ถูกต้อง ใช้ประโยคอย่างง่าย ๆ อ้อ่าให้สืบสวนเวียง ให้อ้าให้เข้าใจชัดเจน</p>

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้อสอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
๓. เลข	<p>เพื่อให้สามารถคำนวณกิจการที่ง่าย ๆ อันต้องใช้กันอยู่ตามบ้านเรือนมีทำบัญชีเงินหรือคิดราคาของ เป็นต้น ๗ ที่ สำเร็จประโยชน์และให้พอใช้ในการค้าขายแลกเปลี่ยนอย่างง่าย ๆ ได้</p> <p>กับให้เป็นเครื่องฝึกหัดความคิดให้เฉียบแหลมรวดเร็วขึ้นด้วย</p>	<p>ก. จำสูตรทั้ง ๑๓ แม่ หรือมากกว่านั้นให้ขึ้นใจ จำมาครบบางอย่างที่ต้องใช้อยู่ตามธรรมดา</p> <p>ข. คิดโจทย์ บวก ลบ คูณ หาร ในใจอย่างง่าย ๆ และตอนปากเปล่า ได้รวดเร็ว จำนวนเนื่องภายใน ๗๕</p> <p>ค. ทำเลข บวก ลบ คูณ กับหารยาว หารสั้นได้ จำนวนเลขไม่สู้มากนัก</p> <p>ง. บวกและลบ คูณ หาร มาตราเงิน และมาตราเมตริกอย่างง่าย ๆ เช่นกับ มาตราวัดมาตราชั่ง</p> <p>ขอมาให้ใช้ลูกคิดแทนได้</p> <p>วิธีสอนให้บุคคลเป็นโจทย์ได้ความถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งสิ้น</p> <p>จ. ทำบัญชีการค้าขายอย่างง่าย ๆ ทำใบสำคัญรับเงินและรายการรับและส่งสิ่งของ</p>
๔. ความรู้เรื่องเมืองไทย	<p>เพื่อให้รู้จักบ้านเมืองของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ไฉนจึงได้ตั้งหลักฐานเป็นปึกแผ่นแน่นหนาขึ้นได้ เพื่อจะได้เกิดความรักชาติบ้านเมือง และคิดบำรุง</p>	<p>ก. ให้รู้วิชาภูมิศาสตร์ขอเป็นการเปิดหูเปิดตาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์สยามขอเข้าใจนางสาวคารของประเทศไทย สยาม ทั้งสมัยใหม่และสมัยเก่า</p>

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้อ่านวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
	ชาติบ้านเมือง โดยตั้งตัวไว้ให้เป็นพลเมืองดี	<p>ข. ให้นักเรียนทราบ โดยย่อของชาติไทยว่าเดิมสืบกันมาแต่ไหนรวบรวมกันเข้าอย่างไร ต้องแห่งกันสู้รบกับใครบ้าง แล้วเปลี่ยนมาโดยลำดับเวลา จนตั้งลงเป็นหลักฐานดังปรากฏในทุกวันนี้อย่างไร</p> <p>ค. ให้นักเรียนรู้จักปกครองบ้านเมืองในเวลานี้แต่โดยสังเขป คือรู้ว่าพระเจ้าแผ่นดินคืออะไร กระทรวงมหาดไทย กระทรวงนครบาลมีไว้ทำไม โรงศาลมีทำไม ทหารมีไว้ทำไม โรงเรียนมีไว้ทำไม สมุหเทศาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านคืออะไร ราษฎรจะต้องเชื่อฟังคำของหัวหน้าเหล่านี้ที่รวมเรียกว่าเทศาภิบาลอย่างไรอย่างนี้เป็นต้น</p> <p>หัวข้อทั้ง ๓ แผนกเหล่านี้ต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจและได้ความรู้ว่า ทำไมประเทศสยามจึงตั้งมั่นเป็นชาติบ้านเมืองที่สำคัญขึ้นได้ เพื่อจะได้ผลสำเร็จดังที่กล่าวไว้ในความมุ่งหมายของการสอนอย่าให้นักเรียนเบื่อหน่ายเพราะต้องใช้ความจำมากนัก</p>

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้อสอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
<p>๕. การรักษาตัว</p>	<p>เพื่อให้รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง และรักษาชีวิตให้เป็นไปโดยสุขสวัสดิ์อันอว การฝึกสอนวิชานี้ไม่ใช่ว่าแต่เพียงสอนให้รู้ไว้เท่านั้น ต้องให้หัดปฏิบัติจนเป็นประโยชน์แก่ตนซึ่งต้องฝึกให้เคยไปเสียแต่เล็ก ๆ</p>	<p>ก. ให้รู้จักสิ่งจำเป็นสำหรับเลี้ยงร่างกายได้แก่อาหารที่เรอบริโภค อากาศที่เราหายใจ การออกแรง สำหรับรักษาความปกติของร่างกาย และประพฤติดนแต่ในทางที่เป็นคุณแก่ร่างกายและปราศจากโทษ</p> <p>ข. ให้รู้จักสุขภาพิบาลแห่งการกินอยู่ ตลอดจนเครื่องใช้และเข้าเรือนที่อาศัยนั้น เพื่อป้องกันตนและหมู่คณะให้ปราศจากความไข้เจ็บ</p> <p>ค. ให้รู้จักส่วนของร่างกายบางอย่างที่สำคัญ เช่น ดับ ปอด หัวใจ เลือดและเนื้อ เป็นต้นว่า มีหน้าที่อย่างไร พอเป็นเครื่องช่วยให้อปฏิบัติร่างกายถูกต้อง</p>
<p>๖. วาดเขียน</p>	<p>เพื่อหัดความสังเกตและให้รู้จักแสดง ความสังเกตของตนด้วยรูปเขียน</p>	<p>หัดเขียนรูปจากของจริง จะใช้แบบบ้างก็ได้ให้เหมาะแก่ความรู้ของเด็ก และให้ยากขึ้นเป็นลำดับ</p>
<p>๗. วิชาลูกเสือ</p>	<p>เพื่อให้เกิดฝีมือและความรู้ในกิจการสามัญ ซึ่งทุกคนควรรู้สำหรับจะได้รักษาตัวให้รอดพ้นจากอันตราย และความยากลำบากต่างๆ เมื่อถึงคราวเข้าที่กันการ</p>	<p>หัดวิชาลูกเสือเพื่อให้เกิดฝีมือ และความว่องไวไหวพริบ ดังนี้คือ</p> <p>๑. การปฏิบัติเบื้องต้น เช่น หุงต้มอาหาร เข็มขัดเครื่องนุ่งห่ม ทำที่พักอาศัย</p>

วิชา	ความมุ่งหมาตในการทำให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
<p>วิชาวิสามนิต</p> <p>๘. วิชา อาชีพ</p> <p>ก. หัตถกรรม</p> <p>ข. กสิกรรม</p>	<p>เพื่อให้เด็กเรียนทุกคนเมื่อออกจาก โรงเรียนแล้วมีวิชาหาเลี้ยงชีพในทาง ใดทางหนึ่งเหมาะแก่คุณารูปและ ท้องถิ่นที่ตนอยู่</p> <p>ถ้าเป็นทำเลที่มีหัตถกรรมก็ให้มี ความรู้ในทางหัตถกรรม</p> <p>ถ้าเป็นทำเลที่เหมาะสมแก่กสิกรรม ก็ปลูกความรักในส่วนนี้ให้เกิดขึ้นใน นักเรียนทุกคน และให้มีความรู้พอทำได้</p>	<p>สำหรับตนเองในทีแรกเป็นต้น</p> <p>๑. ช่างเหล็กผู้อื่นให้พันอันตราข เช่น เมื่อถูกบาดเจ็บเป็นต้น</p> <p>๒. ให้ฉลาดในการสังเกตและ สำรวจทางไม้ทองทางในเวลาปลูก ถื่น ฯลฯ</p> <p>๓. หัดให้สามารถสอบไล่ได้ตาม หลักสูตรลูกเสือ</p> <p>๔. ฝึกซ้อมกำลังกาษาให้บริบูรณ์ แข็งแรงตามความเจริญแห่งวัย</p> <p>โดยให้มีการหัดระเบียบแถว ตัดคน อินนาสติกส์และการเล่นที่เป็นประโยชน์</p> <p>ให้มีความรู้พอหาเลี้ยงชีพได้ในวิชานี้</p> <p>ให้ความรู้ในการเพาะปลูกเหมาะแก่ ทำเลที่ตนอยู่ วิชาสำหรับโรงเรียน นอกเมือง</p>

วิชา	ความมุ่งหมายในการที่ให้สอนวิชานี้	รายการที่ต้องสอน
ค. ผลิตกรรมการ	<p>เพื่อว่าเมื่อนักเรียนออกจากโรงเรียนแล้วจะได้พอใจที่จะหาเลี้ยงชีพทางนั้น</p> <p>ถ้าเป็นท่าเลที่ราษฎรพอจะหาเลี้ยงชีพในทางผลิตกรรมการ ก็ให้มีความรู้และรักในทางนั้น</p> <p>ใน ๓ ประเภทนี้ให้เลือกเอาประเภทใดประเภทหนึ่งแต่อย่างเดี๋ย</p>	<p>ให้มีความรู้ในการค้าขายอย่างง่าย ๆ</p> <p>รู้จักทำบัญชีอย่างง่าย ๆ รู้จักทำบัญชีอย่างง่าย ๆ</p> <p>นอกจากนี้ให้อนุโมทนาใช้วิชาพิเศษ ตามข้อบังคับลักษณะปกครองลูกเสือ พ.ศ. 2481 หมวดที่ ๑๐ ข้อ ๗๓</p>

การเลือกวิชาสอน เมื่อมีเวลาเหลือก็ออกไปเพิ่มเติมทางวิชาอื่น ๆ ได้

(๒) วิชาที่ไม่บังคับให้สอน

ยอมให้เลือกสอนได้ตามสามารถ

๑. วิทยาศาสตร์

ความมุ่งหมาย คือ จะทำให้เด็กรู้จักสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอยู่ และแปรไปโดยธรรมชาติ ให้เกิดความเอาใจใส่ในการที่จะสังเกตวัตถุและเครื่องใช้รอบข้าง ตรวจดูให้เข้าใจที่สิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้นและเป็นไปเอง หรือที่คนเรากดดันเปลี่ยนแปลงไปให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเราอย่างไร ถ้าหยิบดูทำดูก็ย่อมเกิดประโยชน์แก่มนุษย์ ถ้ารู้ไม่ถึงหยิบผิดทำผิดก็อาจให้เป็นเหตุเกิดอันตรายได้

วิธีสอนนั้น คือ ให้เลือกสอนด้วยวิธีบ้าง พิเศษบ้าง วัตถุประสงค์บ้าง
 ด้านแต่เอาของจริงมาสอน เป็นการเรียนจากธรรมชาติ รวม
 ไม่ต่ำกว่า ๓๐ อย่างหัดให้ใช้คำสั่งเกิดและหัดความคิดให้คิดแล้ว
 ถามให้ตอบตามคำสั่งเกิดและความคิดให้เห็นว่ามีความเกิดขึ้น
 ใหม่ในสิ่งนั้น ๆ

๓. ธิบรียง

ความมุ่งหมาย คือ จะให้ได้ประโยชน์ทางทำใจให้เบิกบาน
 เพราะใจยอมเป็นใหญ่สำหรับกิจการทั้งปวง ถ้าใจมั่งงไส จะ
 ประกอบกิจการอันใดก็ยากที่จะทำได้ เหตุฉะนั้นการธิบรียง จึง
 ควรฝึกหัดไว้ใช้เป็นเครื่องพอกใจให้บริสุทธิ์ได้คืออย่างหนึ่ง กับฝึก
 หัดให้รู้จักรักความประณีตและไพเราะด้วย

วิธีสอน คือ หัดร้องเพลงเพราะ ๆ ง่าย ๆ ที่พอสอนได้
 เช่น บทดอกสร้อย เป็นต้น

หมายเหตุ

การสอบไล่ในส่วนวิชาที่บังคับ จะสอบให้คะแนนเรียงตัว
 แต่ส่วนวิชาที่ไม่บังคับจะสอบให้คะแนนเทียบส่วนร้อยรวมทั้งสิ้น

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตราเวลาเรียนชั้นประถมศึกษา (ชาย)

กำหนดไว้ขอให้เป็นทางสำหรับให้มัธยมต้นขึ้นหาได้ด้วยอนุญาตของเจ้าพนักงาน

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่ง				
	ปีที่๑	ปีที่๒	ปีที่๓	ปีที่๔	ปีที่๕
จรรยา	๑.๐๐	๑.๓๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
ภาษาไทย	๑๒.๓๐	๑๒.๐๐	๑๑.๕๐	๓.๐๐	๓.๐๐
เลข	๕.๐๐	๕.๐๐	๕.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐
ความรู้เรื่องเมืองไทย	๓.๐๐	๓.๐๐	๒.๒๐	๑.๐๐	๑.๐๐
การรักษาตัว	๑.๓๐	๑.๓๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
วาดเขียน	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
วิชาลูกเสือ	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
หัตถกรรม					
กสิกรรม วิชาอาชีพ	—	—	๒.๐๐	๑๕.๐๐	๑๕.๐๐
นิตยกรรม					
รวมเวลา	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐

สวดค่านมีสการ สรรเสริญพระบารมี ประชุมสั่งสอนและวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ได้บังคับ
ให้สอน วิชาเป็นเวลาเป็นครั้งคราว

การฝึกหัดลูกเสือที่ต้องไปหัดหรือรมคืนที่อื่น ๆ ให้เป็นเวลาพิเศษ และควรงด
การรมคืนเช่นนี้ในฤดูฝน

หลักสูตรประถมศึกษา(หญิง)

สำหรับแบ่งเรียน ๓ ปี

วิชา	รายการที่ต้องสอน
๑. วิชาสามัญ	<p>อย่างเดียวกับหลักสูตรประถมศึกษา(ชาย) เว้นแต่วิชาลูกเสือนั้นให้เลือกสอนแต่เฉพาะที่ สมควรแก่หญิง</p>
๒. วิชาวิสามัญ	<p>ให้เลือกวิชาอย่างหนึ่งซึ่งเป็นทางถนัดของหญิง เช่น เข็มปักถักร้อย หรือการฝีมืออื่น ๆ</p>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตราเวลาเรียนชั้นประถมศึกษา(หญิง)

กำหนดไว้พอให้เป็นทางสำหรับให้ก่อนมันสิ้นสวาทได้ด้วยอนุญาตของเจ้าพนักงาน

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์		
	ปีที่ ๑	ปีที่ ๒	ปีที่ ๓
จรรยา	๑.๐๐	๑.๓๐	๑.๓๐
ภาษาไทย	๔.๓๐	๔.๐๐	๔.๐๐
เลข	๕.๐๐	๕.๐๐	๕.๐๐
ความรู้เรื่องเมืองไทย	๓.๐๐	๓.๐๐	๓.๐๐
การรักษาดัว	๑.๓๐	๑.๓๐	๑.๐๐
วาดเขียน	๑.๑๕	๑.๑๕	๑.๐๐
วิชาสามัญ	๓.๕๕	๓.๕๕	๔.๓๐
รวมเวลา	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐	๒๕.๐๐

สวดค่านมีสการ สรรเสริญพระบารมี ประชุมสั่งสอน ขับร้องและดนตรี วิทยาศาสตร์ กับส่วนของวิชาลูกเสือ เช่น หัดแถวและคัดคนใช้เวลานอกอัตรา
 ในโรงเรียนที่จัดอย่างสหศึกษา ต้องจัดให้นักเรียนได้ความรู้เต็มตามหลักสูตรตามเพศ วิชาอย่างเดียวกันแต่เวลาเรียนที่กำหนดให้ไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตามที่เป็นกลางหรือจะแตกต่างกันไม่ได้ก็ให้เรียนรวมกัน ส่วนที่มากน้อยกว่ากันได้ หรือควรให้แตกต่างกันบ้าง เอาไว้สอน ในเวลาที่เหลือ เช่น ภาษาไทย เวลาที่กำหนดให้นักเรียนชายมากกว่าที่กำหนดให้นักเรียน สตรีได้ก็คือ คัด เขียน ตามคำบอกและแต่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องจัดบทเรียนให้ติดต่อกันเป็น ลำดับไป วิชาจรรยาสำหรับสตรีปีที่ ๓ มากกว่าสำหรับชายอยู่ ๓๐ นาทีก็เหลือหัวข้อที่ เกือบกับสตรีโดยจะเพาะมาสอนในเวลาสั้น

ภาคผนวก ช.

ประมวลศึกษา ภาค ๒ หลักสูตรชั้นประถมศึกษา พุทธศักราช 2480

อัตราเวลาเรียนชั้นประถมศึกษา

วิชา	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
๑. หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
๒. ภาษาไทย	๑๒.๐๐	๑๑.๐๐	๙.๐๐	๙.๐๐
๓. เลขคณิต	๓.๐๐	๔.๐๐	๕.๐๐	๕.๐๐
๔. วิทยาศาสตร์	๑.๐๐	๑.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐
๕. ความรู้เรื่องเมืองไทย	๒.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐
๖. วาดเขียน	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
๗. การฝีมือ	๒.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐	๒.๐๐
๘. ขับร้อง	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
๙. สุขศึกษา	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
๑๐. พลศึกษา	๔.๐๐	๔.๐๐	๓.๐๐	๓.๐๐
๑๑. วิชาลูกเสือหรืออนุสภากาชาด	-	-	๑.๐๐	๑.๐๐
รวมเวลา	๒๘.๐๐	๒๘.๐๐	๒๘.๐๐	๒๘.๐๐

- หมายเหตุ ๑. สวดคำนมัสการ ร้องเพลงชาติ สรรเสริญพระบารมี ประชุมตั้งสอน ให้มีสัปดาห์ละครั้ง ใช้เวลาออกอัตราเวลาเรียน
๒. การฝึกหัดวิชาลูกเสือที่ต้องไปหัดหรือแรมคืนที่อื่น ๆ ให้เป็นเวลาพิเศษ อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง และควรงดการแรมคืนเช่นนี้ในฤดูฝน
๓. วิชาลูกเสือให้เรียนเฉพาะนักเรียนชาย ส่วนนักเรียนหญิงให้เรียนวิชาอนุสภากาชาด
๔. อัตราเวลาเรียนภาษาไทยดูรายการละเอียดข้างท้ายนี้
๕. ตามปกติให้หยุดเรียนสัปดาห์ละ ๑ วัน
๖. วันเปิดเรียน ให้หยุดพักวันละ ๒ ครั้ง หยุดพักใหญ่ ๑ ชั่วโมง หยุดพักน้อย ๑๕ นาที (นอกอัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้)
๗. การสอนวิชาครั้งหนึ่ง ๆ โดยปกติไม่ควรสอนเกินครั้งละ ๔๕ นาที
๘. อัตราเวลาเรียนข้างต้นนี้กำหนดไว้เป็นมาตรฐานบังคับ แต่ถ้าโรงเรียนใด จะกำหนดกอัตราเวลาเรียนผิดไปจากนี้ ถ้าเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงใน วิชาหนึ่ง ๆ แตกต่างไปไม่เกิน ๑ ชั่วโมง ให้กรรมการจังหวัดมีอำนาจพิจารณาผ่อนผันได้ด้วยได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมศึกษาธิการ

อัตราเวลาเรียนชั้นประถมศึกษา และเพาะภาษาไทย

วิชาภาษาไทย	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสัปดาห์			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
อ่าน	๕.๓๐	๕.๐๐	๓.๓๐	๓.๓๐
คิด	๒.๓๐	๒.๐๐	๑.๐๐	๑.๐๐
เขียน	๓.๐๐	๒.๓๐	๒.๐๐	๒.๐๐
แต่ง	๑.๐๐	๑.๓๐	๑.๓๐	๑.๓๐

วิชาภาษาไทย	จำนวนชั่วโมงที่ต้องเรียนในรอบสี่ปีค่า			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
จดหมาย	-	-	๑.๐๐	๑.๐๐
รวมเวลา	๑๑.๐๐	๑๑.๐๐	๔.๐๐	๔.๐๐

การเข้าเรียนครั้งแรก

ตามแผนการศึกษาชาติใหม่นี้ ได้กำหนดชั้นประถมศึกษาไว้ ๘ ปี เรียกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒-๓-๔ แต่ตามความมุ่งหมายนั้น นักเรียนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ตามหลักสูตรของกระทรวงธรรมการได้นั้น จะต้องมีความรู้พื้นฐานอ่านออกเขียนได้มาบ้างแล้ว อย่างน้อยก็ควรจะได้เรียนจบแบบเรียนเร็วใหม่ตอนกลาง จะได้มีความรู้พอที่จะเล่าเรียนวิชาอื่น ๆ ต่อไปได้โดยสะดวก ดังนั้น ถ้านักเรียนที่รับเข้าเรียนใหม่ยังไม่มีพื้นฐานความรู้เบื้องต้นดังกล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ก็ให้แบ่งนักเรียนพวกนี้ออกสอนเป็นพวกหนึ่งต่างหาก มุ่งหมายสอนให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้โดยรวดเร็วเป็นสำคัญ ส่วนวิชาอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ศิลปกรรม สุขศึกษา ก็สอนตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มุ่งในทางปฏิบัติได้จริงจึงตามคำสอนเป็นสำคัญ

นักเรียนพวกนี้โดยมากเป็นเด็กชั้นเล็ก ในการเรียนจึงควรมีการหลุคพักระหว่างชั่วโมงให้มาก เพื่อป้องกันมิให้เด็กคร่ำเคร่งในการเรียนจนเกินสมควร

การสอนเด็กชั้นเล็กพวกนี้ ครูอาจสอนในห้องเรียน หรือในห้องประชุม หรือในบางวิชา เช่น ศิลปกรรม อาจพาเด็กไปสอนกลางแจ้งหรือตามโคนร่มไม้ เพื่อช่วยให้นักเรียนเพลิดเพลินในการเรียนได้ตามโอกาส

หลักสูตรชั้นประถมศึกษา (ปีที่ ๑ - ปีที่ ๔)

วิชา	รายการที่ต้องสอน
หน้าที่พลเมือง และศีลธรรม	<p style="text-align: center;">หน้าที่พลเมือง</p> <p>๑. หน้าที่พลเมือง ให้รู้หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อครอบครัว ต่อหมู่คณะ ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ</p> <p>ให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ใช้และถือกันอยู่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่</p> <p>๒. ระบอบรัฐธรรมนูญ ให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยามตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นต้นว่า มีหน้าที่เคารพต่อกฎหมาย ป้องกันประเทศชาติ ช่วยเหลือ ราชการและการเลือกตั้ง</p> <p>๓. การปกครองท้องถิ่น ให้รู้จักระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคและเทศบาล</p> <p>๔. วันสำคัญ ให้รู้จักวันสำคัญต่าง ๆ และหน้าที่ซึ่งปฏิบัติต่อวันนั้น ๆ เช่น วันฉลองรัฐธรรมนูญ วันวิสาขบูชา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น</p> <p style="text-align: center;">ศีลธรรม</p> <p>๑. ให้รู้จักมารยาทในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ที่บ้าน ที่โรงเรียน ในที่ชุมนุมชน และในสถานที่ที่ควรเคารพ เป็นต้น</p> <p>๒. ให้มีความซื่อสัตย์ในการทำงานและอื่น ๆ</p> <p>๓. ให้เป็นผู้มีน้ำใจดี มีจิตต์เมตตา กรุณา และโอบอ้อมอารี เพื่อนำ คิดถึงประโยชน์ของหมู่คณะมากกว่าประโยชน์ของบุคคลหรือประโยชน์ของตน</p>

วิชา	รายการที่ต้องสอน
ภาษาไทย	<p>๔. ให้ความกล้าหาญในสิ่งทั้งปวง แต่อ่อนน้อมสุภาพเรียบร้อย</p> <p>๕. ให้ความกตัญญูทุกเวลาที่ต่อบิดา มารดา ครูอาจารย์และผู้อื่น ตลอดจนหมู่คณะและชาติบ้านเมือง</p> <p>๖. ให้ความมีธรรมาภิบาลในการใช้จ่าย</p> <p>๗. ให้ความอดสาหัสในการทำงานและในการอาชีพ ทำคนให้เป็นประโยชน์อยู่เสมอ</p> <p>๘. ให้อ่านหนังสือที่อื่นซึ่งปฏิบัติค้ำชูสิ่งสาธารณประโยชน์ และความปลอดภัยของสาธารณชน</p> <p>อ่าน ให้อ่านหนังสือร้อยแก้วและบทกลอนอย่างง่ายได้ถูกต้อง ส่วนหนังสือร้อยแก้ว ให้เข้าใจความหมายของคำและเรื่อง และรู้เหตุผลตามสมควร</p> <p>ท่องจำ ให้ท่องบทกลอนหรือร้อยแก้วที่ไพเราะ และที่เป็นแบบฉบับซึ่งพอเข้าใจความได้ ไม่น้อยกว่าปีละ ๓๐ บทหรือกัณฑ์</p> <p>คัด ให้สามารถเขียนตัวบรรจงได้ วางสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ และวรรคตอน ช่องไฟ กับวิธีเขียนได้ถูกต้อง</p> <p>เขียน ให้สามารถเขียนคำสามัญได้และรู้ความหมายของคำนั้น ๆ ด้วยเสมอหนังสืออ่าน</p> <p>หลักการอ่านเขียน ให้เข้าใจหลักง่าย ๆ ของหนังสือ จำพยัญชนะและสระได้ตามลำดับ จำอักษร ๓ หมู่ วิธีผันตัวสะกดในมาตราต่าง ๆ ได้ตลอด รู้จักชื่อและใช้เครื่องหมายวรรคตอนอย่างง่าย ๆ ได้</p> <p>แต่ง ให้สามารถเล่าเรื่องสั้น ๆ ที่ได้ฟัง ที่ได้เห็นอย่างง่าย ตลอดจนเขียนจดหมายและเขียนเรื่องราวง่าย ๆ ได้ ให้ทบทวนภาษาไทยและไวยากรณ์ไปด้วยในตัว แต่ไม่ทำให้เรียนคำราชาศัพท์</p>

วิชา	รายการที่ต้องสอน
เลขคณิต	<p>ให้รู้จักเก็บใจความจากเรื่องที่ยากง่ายเสมอกับที่แต่งมาแล้ว</p> <p>จำสูตรคูณได้ถึง ๑๓ จำมาตราวัดทางยาวไทยและเมตริก บวก ลบ คูณ หาร ในใจอย่างง่าย และตอบปากเปล่าได้อย่างรวดเร็ว</p> <p>จำนวนเลขตัวตั้งไม่เกิน ๑๐๐</p> <p>ทำเลข บวก ลบ คูณ กับการสั้น หารยาวได้ จำนวนเลขตัวตั้งไม่เกินเรือนพัน บวก ลบ คูณ หาร มาตราเงินตามสยาม นะมา มะลาญ อินโดจีน จีน และมาตราเมตริกอย่างง่าย เช่น มาตราซึ่งดวง วัด บัญญัติไตรยางค์ขึ้นเดียว</p> <p>ทำบัญชีการค้าอย่างง่าย ทำใบสำคัญรับเงิน และรายการรับและส่งสิ่งของให้เหมาะแก่ท้องถิ่น</p> <p>สำหรับ บวก ลบ เมื่อทำเป็นแล้ว สอนให้ใช้ลูกคิดได้</p> <p>ให้รู้ตัวเลขทั้งไทย และอาหรับ (การทำให้ใช้เลขอาหรับ)</p>
วิทยาการ	<p>สอนให้รู้จักวัตถุและการงาน นิช และสัตว์ที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่โดยใกล้ชิดกับมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเอาใจใส่ในสิ่งเหล่านั้น และให้ทราบว่สิ่งเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับคนอย่างไรบ้าง เช่น</p> <p>จำพวกวัตถุและการงาน สอนให้เรียนรู้เรื่องเกลือ, ปูนแดง, น้ำตาลอิฐ, ดินสอดฟอง, หม้อดิน, ดินสอดค่า, ไม้ขีดไฟ, ปูนขาว, สี, ตะปู, เข็มเย็บผ้า, การทำไม้, กระจกเงา, การค้าขาย, ดอกไม้ไฟ, หนึ่งฟอก, ปูนซีเมนต์, เหมืองแร่, วิธีทำปุ๋ย, หุ่นส่วนและบริษัท, การธนาคารหรือออมสิน, การสหกรณ์</p> <p>จำพวกพืช สอนให้เรียนรู้เรื่องต้นไม้, กล้วย, ข้าวโกสน, พริก มะเขือ, มันเทศ, ทุเรียน, อ้อย, มะพร้าว, จาก, พริกไทย, ฝ้าย, การทำสวนหย่อม, กล้วย, ต้นชา, มะละกอ, ข้าว, งามพาราวันเบอร์</p>

วิชา	รายการที่ต้องสอน
<p>ความรู้เรื่อง เมืองไทย</p>	<p>จำพวกสัตว์ สอนให้เรียนรู้เรื่องแมว, สุนัข, หมู, หนู, น้า, วัว, ควาย, ไก่, เป็ด, ตัวไหม, ปลา, งู, ฮง</p> <p>ภูมิศาสตร์ ให้อ่าน</p> <p>๑. กิฬ ภูเขา ที่ราบ ทะเล เกาะ มหาสมุทร แผ่นดิน รูปพรรณสัณฐานของโลก ทวีป ให้ออกตัวอย่างในสิ่งที่อยู่ใกล้เคียง ที่อยู่ของนักเรียน</p> <p>๒. กลางวัน กลางคืน ฤดู ให้อ่านในส่วนที่เกี่ยวกับสยาม</p> <p>๓. ภูมิศาสตร์สยามกับประเทศใกล้เคียง เช่น อินโดจีน พม่า มะลายู และจีน พอเป็นทางเปิดหูเปิดตาสำหรับพลเมืองทั่วไป ส่วนในภูมิศาสตร์สยามให้อ่านหนักไปในทางอาชีพสำคัญของพลเมือง ในท้องถิ่น</p> <p>ประวัติศาสตร์ ให้อ่านประวัติศาสตร์โดยย่อของชาติไทยว่า เดิมสืบกันมาแต่ไหน รวบรวมกันเข้าอย่างไร ต้องต่อสู้ขังขัน กับใครบ้าง แล้วเปลี่ยนมาโดยลำดับเวลา จนถึงลงเป็นหลักฐาน ดังปรากฏเป็นประเทศสยามในทุกวันนี้</p> <p>การพาเที่ยวดูสถานที่ ให้นักเรียนเที่ยวดูสถานที่ในบริเวณ ใกล้เคียง เนืองส่งเสริมความรู้รอบตัวบ้าง ความรู้ทางภูมิศาสตร์และ ประวัติศาสตร์บ้าง กับทิ้งปลูกใจให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ</p>
<p>วาดเขียน</p>	<p>ฝึกให้เขียนวาดเส้น และวาดหุ่นจากรูปของจริงต่าง ๆ และ ฝึกให้ออกวาดลาชอย่างง่าย ๆ จากตัวอย่างแบบพิมพ์หรือแบบที่ ครูเขียนให้ดูบนกระดานดำ ให้เหมาะสมแก่ความรู้ของเด็ก</p>

วิชา	รายการที่ต้องสอน
การฝีมือ(ชาย)	<p>๑. หัตถกรรม ให้รู้จักสานกระดาษหรือใบลานหรือใบตาล หรือสิ่งที่ใช้แทนกระดาษได้, หัดทำเครื่องเล่นด้วยวัตถุต่าง ๆ , หัดปั้น, หัดกระดาษ, หรือผ้าตามแบบ, หัดทำเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์ได้, เช่นเอากาบมะพร้าวมาทำแปรงถูพื้น, รู้จักวิชาช่างไม้เบื้องต้น</p> <p>๒. กสิกรรม หัดทำสวน รู้จักปลูกต้นไม้และบำรุงรักษา รู้จักใช้ปุ๋ยอย่างง่าย ๆ รู้จักข่าและตอนต้นไม้บ้าง รู้จักรักษา ซ่อม และเลือกเครื่องมือใช้ในการกสิกรรม</p>
การฝีมือ(หญิง)	<p>๑. การช่างและเบ็ดเตล็ด ให้รู้จักการเย็บ การปัก การถัก การร้อย การทำตอ การรักษาความสะอาดบ้านเรือน</p> <p>๒. กสิกรรม ให้หลักสูตรเดียวกับชาย</p>
รับร้อง	<p>ให้หัดร้องเพลงขึ้นเดี่ยวและสองชั้น ร้องรวมกันทั้งหมดทั้งชั้น และร้องเดี่ยว ร้องเสียงสูงและต่ำให้ถูกจังหวะ การหัดให้สามารถตั้งให้ถูกจังหวะด้วย</p>
สุขศึกษา	<p>๑. ให้รู้จักสิ่งที่เป็นสำหรับเลี้ยงร่างกายให้สมบูรณ์ ได้แก่ อาหารที่บริโภค อากาศที่หายใจเข้าออก การออกกำลังกายสำหรับรักษาความปกติของร่างกาย และประพฤติดนในทางที่เป็นคุณแก่ร่างกาย และปราศจากโทษ</p> <p>๒. ให้รู้จักสุขาภิบาลแห่งการกินอยู่ ตลอดจนเครื่องใช้สอย และบ้านเรือน เพื่อป้องกันคนและหมู่คณะให้ปราศจากความเจ็บไข้</p>

วิชา	รายการที่ต้องสอน
	<p>๓. ให้อธิบายส่วนสำคัญของร่างกายที่สำคัญ เช่น หัวใจ ปอด ตับ เลือด และเนื้อ เป็นต้นว่ามีหน้าที่อย่างไร พอเป็นเครื่องช่วยให้อธิบายร่างกายได้ถูกต้อง</p>
พลศึกษา	ฝึกซ้อมกำลังกายให้บริบูรณ์แข็งแรง ตามความเจริญแห่งวัย โดยการหัดกายบริหาร การกรีฑาต่าง ๆ และการเล่นที่ออกกำลังกายอื่น ๆ
วิชาลูกเสือ	ให้เรียนรู้จบหลักสูตรวิชาลูกเสือตรี
อนุสภากาชาด	ให้เรียนรู้จบหลักสูตรอนุสมาชิกชั้นตรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ช.

ระเบียบการโรงเรียนประถมวิสามัญ (แผนกประจำ)
และหลักสูตรประถมวิสามัญเกษตรกรรม ของกระทรวงธรรมการ
พุทธศักราช 2478

ระเบียบการโรงเรียนประถมวิสามัญ (แผนกประจำ)
ของกระทรวงธรรมการ

๑. ความมุ่งหมาย

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และคำอธิบายวิธีดำเนินการมีอยู่ว่า นักเรียนชาย
หญิงเมื่อเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๕ แล้ว จึงต้องเรียนประถมวิสามัญต่ออีก ๑ ปี และสอบไป
ได้ชั้นประถมปีที่ ๖ แล้ว จึงจะนับว่าได้ศึกษาจบประโยคประถมบริบูรณ์ ให้นักเรียน
ศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนประเภทนี้ คือ

๑. ให้นักเรียนเข้าเรียนตามหลักสูตรชั้นประถมปีที่ ๕ - ๖
๒. ฝึกฝนอบรมนักเรียนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความประพฤติเรียบร้อย
มีศีลธรรมอันดีเป็นเครื่องกำกับใจให้เป็นคนอดทน ไม่หยาบโหรง ชัยขันขันแข็งในการทำมาหา
กินโดยสุจริต
๓. เพื่อปลูกนิสัยเสียให้เป็นคนรักและเห็นค่าของแรงงาน หมั่นประกอบกิจให้
เป็นประโยชน์แก่ตน และประเทศชาติ

๔. เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน อันจะเป็นเครื่องจูงใจให้ชาวบ้านรักใคร่ในการอาชีพยิ่งขึ้น

๕. เมื่อนักเรียนพวกนี้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว จะได้ไปประกอบอาชีพต่อไป

๖. สถานที่ตั้งโรงเรียน

เมื่อตกลงจะจัดโรงเรียนแผนกนี้เป็นโรงเรียนประเภทวิสามัญประเภทใด จะต้องเลือกสถานที่ให้พอเหมาะและสอดคล้องกับการฝึกหัดของประเภทนั้น เช่น จะจัดตั้งการสอนเกษตรกรรมก็จะต้องมีสถานที่พอแก่การทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

๗. การรับนักเรียน

๑. ประเภทของนักเรียน นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนนี้แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทในบ่ารุงได้แก่ นักเรียนที่ทางการได้เลือกส่งมา ประเภทนอกบ่ารุง ได้แก่ นักเรียนที่ผู้ปกครองจัดส่งมาสมัครเอง

๒. ลักษณะของนักเรียน ผู้ที่จะเข้าเป็นนักเรียนในโรงเรียนนี้ได้ ต้องมีความรู้และลักษณะดังนี้

ก. ต้องสอบไล่ได้ชั้นประถมปีที่ ๔ แล้ว

ข. ต้องมีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับให้เล่าเรียนตามพระราชบัญญัติ

ค. มีนิสัยรักทางวิชาที่จะเรียน หรือพอฝึกฝนได้

๓. การฝาก นักเรียนประเภทในบ่ารุง ให้อำเภอทำใบสมัคร ใบรับรองมายังจังหวัดตามทางการ ส่วนนักเรียนประเภทนอกบ่ารุง ให้ผู้ปกครองทำความติดต่อกับครูใหญ่ และทำใบมอบตัวไว้เป็นหลักฐาน

๔. การเงิน นักเรียนประเภทในบ่ารุง ทางราชการจะออกเงิน (ค่าการศึกษาประจำชวาล) ให้เป็นค่าเล่าเรียน ค่ากินอยู่ คนหนึ่งเดือนละ ๓ บาท หรือกว่านั้น แล้วแต่ความจำเป็น ส่วนนักเรียนประเภทนอกบ่ารุง ถ้าอยู่ประจำต้องเสียค่าเล่าเรียน ค่ากินอยู่ เป็นส่วนตัว เท่ากับนักเรียนประเภทในบ่ารุง

๔. ข้อบังคับ

เมื่อนักเรียนมาเข้าเรียน ครูใหญ่จะได้สิ่งให้ที่อยู่ประจำในเรือนหลังใดหลังหนึ่งแล้วแต่จะเห็นสมควร การย้าย หรือสืบเปลี่ยนต้องได้รับอนุญาตจากครูใหญ่ทุกครั้ง

นักเรียนคนใดเมื่อได้รับอนุญาตให้กลับบ้านในระหว่างโรงเรียนปิดภาคเรียน จะต้องมาโรงเรียนก่อนวันเปิดเรียนใหม่ ๑ วัน เพื่อเตรียมตัวเข้าเรียน เมื่อมาถึงแล้วต้องรายงานให้ครูใหญ่ทราบ

การออกไปพ้นเขตต์ของโรงเรียน นักเรียนที่ยังคงอยู่ในโรงเรียน จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของโรงเรียนทุกประการ

การทำน้สจตุของโรงเรียนเสียหาย เป็นหน้าที่ของนักเรียนต้องรับผิดชอบ

นักเรียนคนใดจะทำตัวให้เป็นผู้มีหนี้สินรุงรังไม่ได้

ครูใหญ่มีอำนาจตั้งหรือเปลี่ยนแปลงข้อบังคับย่อยเพื่อให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปโดยเรียบร้อย นักเรียนต้องปฏิบัติตามทุกประการ

การคิดชื่อนักเรียนออกจากโรงเรียน ให้โรงเรียนรายงานขออนุมัติจังหวัดก่อน
ทุกราย

๕. การเรียน

เวลาเรียนมีกำหนด ๒ ปี แบ่งเป็น ๒ ชั้น นักเรียนเข้าใหม่ให้เรียนชั้นปีที่ ๑ เมื่อสอบไล่ได้ชั้นปีที่ ๑ แล้ว จึงจะเลื่อนไปเรียนในชั้นปีที่ ๒ ได้ เมื่อสอบชั้นปีที่ ๒ ได้ จะได้รับประกาศนียบัตรของจังหวัดไว้

๖. การลาออกจากโรงเรียน

นักเรียนจะลาออกจากโรงเรียนได้ต่อเมื่อได้เรียนจบหลักสูตรของโรงเรียนแล้ว หรือ ได้เรียนมาแล้วอย่างน้อย ๒ ปี ส่วนนักเรียนประเภทนอกบ้าน ถ้าไม่สมัครเรียน จะลาออกก็ได้ เมื่อได้ปฏิบัติชอบด้วยลักษณะการของโรงเรียนแล้ว

๗. ระเบียบการเรียน

รายการประจำวันและเวลาปกติ เป็นดังนี้ . . .

๘. การปิดและเปิดภาคเรียน

การปิดภาคเรียนให้อนุโลมตามความต้องการของท้องถิ่น แต่ปีหนึ่งไม่ควรปิดให้เกิน ๒ เดือน และปิดไม่เกิน ๓ ครั้ง ส่วนปิดตามเทศกาลให้ปิดตามประกาศของกระทรวงธรรมการที่ได้กำหนดไว้

อนึ่ง ในเวลาปิดภาคเรียน โรงเรียนจะต้องแบ่งครู และนักเรียนกลับบ้าน และคงอยู่โรงเรียนเท่า ๆ กัน

๙. เครื่องใช้ของนักเรียน

นักเรียนจะต้องมีสิ่งเหล่านี้เป็นของส่วนตัว (นอกจากสิ่งของที่ทางโรงเรียนหาให้) คือ . . .

๑๐. การป่วยไข้

โรงเรียนควรจัดตู้ยาไว้เพื่อใช้ในการป่วยไข้ และพยาบาลในเบื้องต้นตามสมควร ถ้าป่วยหนัก โรงเรียนจะส่งโรงพยาบาลหรือมอบตัวให้ผู้ปกครองรับไปรักษาเองแล้วแต่เห็นสมควร

หลักสูตร

หลักสูตรสำหรับประณมวิสามัญเกษตรกรรม

ก. อัตราเวลาคิดเป็นชั่วโมงงานสี่ภาคหนึ่ง

เลขที่	วิชา	ประณมวิสามัญเกษตรกรรม		หมายเหตุ
		ปีที่ ๔	ปีที่ ๕	
๑	จรรยา	๐.๓๐	๐.๓๐	
๒	ภาษาไทย	๒.๐๐	๒.๐๐	
๓	เลขคณิตและบัญชี	๑.๓๐	๑.๓๐	
๔	การรักษาคัว	๐.๓๐	๐.๓๐	
๕	เรื่องเมืองไทย	๐.๓๐	๐.๓๐	
๖	วาดเขียน	๑.๐๐	๑.๐๐	
๗	กสิกรรมวิทยา	๑๕.๐๐	๑๕.๐๐	
๘	พลศึกษา อนุสมาชิก และลูกเสือ	๑.๐๐	๑.๐๐	
	รวมเวลาในห้องเรียน	๒๒.๐๐	๒๒.๐๐	
	ปฏิบัติงาน	๒๒.๐๐	๒๒.๐๐	
	รวมทั้งสิ้น	๔๔.๐๐	๔๔.๐๐	

โรงเรียนกินอยู่หลับนอน ให้มีการฝึกหัดกลางแจ้งอย่างน้อย ๒๒ ชั่วโมง

คำแนะนำครู

๑. ให้ครูถือเป็นหน้าที่ ๆ จะต้องอบรมนักเรียนให้หนักไปบนทางไม่สำรวจให้รู้จักค่าของเงินและงาน เหตุฉะนั้นครูจะต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียน ครูต้องมีนิสัยรักการกสิกรรม มีความซื่อสัตย์เพื่อรอกทำงานกับนักเรียนเพื่อจูงใจเด็ก อย่าชี้ว่า
๒. เมื่อเวลาขึ้นลงในโรงเรียนอุดม ให้ครูจัดการเสนอให้นาสอำเภอสักชวกรมการอำเภอบุคลากรของนักเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และราษฎรผู้สนใจทั่วไปพร้อมทั้งนักเรียนเก่าและนักเรียนโรงเรียนอื่นที่ใกล้เคียงให้มาชุมนุมในวันว่าง จัดการแสดงประกวดหรือมีเทศน์เลื่องพระตามที่จะเห็นสมควร จุดประสงค์เพื่อจะให้ผู้ที่ได้มาที่โรงเรียนเห็นผลของการกระทำของนักเรียน
๓. ครูใหญ่มีสมุดบันทึกนักเรียนเก่าว่านักเรียนเก่าได้ออกไปทำอะไรเมื่อเสร็จการเรียนแล้ว และควรติดต่อกับนักเรียนเก่า เพื่อจะดูว่าผลของการเล่าเรียนที่เขาได้รับทำให้เขาเป็นอย่างไรขึ้นมาบ้าง
๔. ให้ครูเข้าใจความหมายของโรงเรียนชนิดนี้ว่า การสอนนั้นให้สอนในการทำจริง ๆ มากกว่าทำเป็นพิธี เหตุฉะนั้นในเวลาเรียนในห้องเรียนนั้นถ้าเหมาะจะมาเรียนที่แปลงสวน ที่คอกสัตว์จะได้ผลดีกว่าก็มาเรียนในที่นั้น ๆ
๕. การสอนอย่าสอนเป็นลัทธิให้มาก และซึ่งนัก เพราะนักเรียนจะไม่ได้รับประโยชน์มาก ด้วยพื้นความรู้ของนักเรียนอ่อน ควรระลึกไว้ว่า นักเรียนเหล่านี้เมื่อออกไปแล้วจะไปเลี้ยงสัตว์ หรือปลูกผักอย่างขนานใหญ่ไม่ได้ เหตุฉะนั้นการสอนการทำสวน หรือเลี้ยงสัตว์ก็ควรจะโน้มไปทางสิ่งเขป เพื่อประกอบอาชีพสำคัญของเขา คือ การทำนา เป็นส่วนมาก นอกจากในบางท้องที่ ที่ครูเห็นว่าควรสอนหนักไปทางใด นอกจากการทำนา ก็ให้หนักไปทางนั้น
๖. เป็นหน้าที่ของครูที่จะพินิจดูว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่นั้น และนักเรียนที่มาเรียนนั้น อยู่ในทำเลที่มีการเพาะปลูกชนิดใด ก็สอนเรื่องการเพาะปลูกชนิดนั้นให้ละเอียดยิ่งขึ้น
๗. ให้ครูได้มีโอกาสพื่อนักเรียนไปที่ตลาด และหมู่บ้านขึ้นจงให้นักเรียนเห็นสิ่งทีบกพร่องต่าง ๆ และให้นักเรียนได้นำพืชผลไปขายที่ตลาดเสมอ

๘. ถ้าครูมีบ้านอยู่ในบริเวณโรงเรียน และมีบริเวณบ้าน ให้ครูจัดการทำสวน
บ้าน และเลี้ยงสัตว์พอสมควร ให้นักเรียนเห็นเป็นตัวอย่าง ทำเป็นส่วนตัว อ้อ่าได้ให้
นักเรียนมาปะปน วันหนึ่งครูสละเวลาประมาณวันละครึ่งชั่วโมงมาทำงานชนิดนี้ ไม่เป็น
การลำบากเกินไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย

ด้วยรัฐบาลพิจารณาเห็นว่า ภาษาไทยย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงวัฒนธรรมของชาติไทย สมควรได้รับการบำรุงส่งเสริมให้แพร่หลายออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้นให้สมกับความเจริญก้าวหน้าของชาติ ซึ่งกำลังขยายตัวออกไปในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยขึ้นคณะหนึ่งตั้งมีรายชื่อแจ้งอยู่ในประกาศตั้งกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยนั้นแล้ว เพื่อร่วมกันพิจารณาหาทางปรับปรุง และส่งเสริมภาษาไทยให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันที่จริงภาษาไทยก็เป็นภาษาที่มีสำเนียงไพเราะ สละสลวย และมีความกว้างขวางของภาษาสมกับเป็นสมบัติของชาติไทยที่มีวัฒนธรรมสูงอยู่แล้ว ยิ่งขาดอยู่ที่แต่การส่งเสริมให้แพร่หลาย สมควรแก่ความสำคัญของภาษาเท่านั้น

กรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยได้มีการประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๓๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ มีความเห็นในขั้นต้นว่า สมควรปรับปรุงตัวอักษรไทยให้กระชับรัดกุมเพื่อให้อ่านได้ง่ายยิ่งขึ้น ได้พิจารณาเห็นว่า ตัวสระและพยัญชนะของภาษาไทยมีอยู่หลายตัวที่ซ้ำเสียงกันโดยไม่จำเป็น ถ้าได้งดใช้เสียบ้างก็จะเป็นความสะดวกในการฝึกส่าแล้วเรียนภาษาไทยได้เป็นที่นิยมยิ่งขึ้น ตัวอักษรที่ควรงดใช้คือ

สระ
สระ ไ ฤ ฎา ภ ภา รวม ๕ ตัว

พยัญชนะ

พยัญชนะ ฅ ค ฆ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ฬ ษ ฌ รวม ๑๓ ตัว
ส่วน ญ (หญิง) ใ หักงไว้ แต่ใ กัดตเชิงออกเสียง คงเป็นรูป ญ (ไม่มีเชิง) ดังนั้น
อักษรที่จะใช้ในภาษาไทยจะมีดังต่อไปนี้

สระ

ะ (อะ)	- (อี-)	-า (อา)	(อี)	(อี)
- (อี)	- (อี)	- (อ)	- (อ)	-ะ (เอะ)
เ (เอ)	แ-ะ(แอะ)	แ- (แอ)	โ-ะ(โอะ)	โ- (โอ)
-าะ(เอาะ)	-อ (ออ)	-ัวะ(อัวะ)	-ัว (อัว)	-อะ(เอ็อะ)
-อ (เอ็อ)	-อะ(เอ็อะ)	-อ (เอ็อ)	-อะ(เอ็อะ)	-อ(เอ็อ)
- (เอ็-)	ไ- (ไอ)	-า (เอา)	-า (อำ)	

พยัญชนะ

ก	ข	ค	ง				
จ	ฉ	ช	ซ	ญ			
ด	ต	ถ	ท	ธ	น		
บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
ย	ร	ล	ว	ศ	ห	อ	ฮ

เมื่อได้คงใช้พยัญชนะ และสระบางตัวดังนี้แล้ว คณะกรรมการจึงได้วางหลัก

การเขียนหนังสือไทยไว้อย่างกว้าง ๆ ดังต่อไปนี้

คำที่เคยใช้สระ ใ (ใมีวาน) ให้ใช้ ใ (ใมีหลาย) แทน

คำที่เคยใช้ ฤ ฎา ให้ใช้ ร (เรือ) ประกอบสระตามกรณีก่อนออกเสียงในภาษา

ไทย เช่น

ฤ ใน พฤक्षा ให้ใช้ ริ เป็น พริกษา

ฤ ใน ฤกษ์ ให้ใช้ เริ เป็น เริกส์

ฤ ใน ฤกษ์ ให้ใช้ ริ เป็น ริทส์

ฎา ให้ใช้ รือ

คำที่เคยใช้สระภ ภา ให้ใช้ ล (ลิง) ประกอบสระตามกรณีก่อนออกเสียงในภาษา

ไทย เช่น ภา ให้ใช้ ลือ เป็นต้น

คำที่เคยใช้พยัญชนะ ม(ระดัง) ให้ ค(ควาส) แทน เช่น เม็ช่น ม็อง

ให้เค็ช่น ค็อง เป็นต้น

คำที่เคยใช้ ฌ(แจอ) ให้ ช(ข้าง) แทน

คำที่เคอไซ้พยัญชนะวรรค อ(ชวา) ให้อิไซ้พยัญชนะวรรค ค(เล็ก)แทน โดย
ลำดับ คือ

อ(ชวา) ให้อิไซ้ ค(เล็ก) เช่น ชดา

อ(ประอึก) ให้อิไซ้ ค(เฒ่า) เช่น ประตัก

อ(ชวาน) ถ้าเป็นตัวนำ ให้อิไซ้ คอ(ค.เฒ่า อ.อุง) เช่น รัฐ ให้อิไซ้ รัคค

ท(มอโท) ในกรณีทีอ่านเป็นเสียง ค ให้อิไซ้ ค(เล็ก) เช่น บัฒคิต

ในกรณีทีอ่านเป็นเสียง ท ให้อิไซ้ ท(ททาน) เช่น ไซทุร้อ

อ(ผู้เฒ่า) ถ้าเป็นตัวนำ ให้อิไซ้ อ(ชง) เช่น เฒ่า ให้อิไซ้ เช่า ถ้าเป็นตัว

สกคให้อิไซ้ ท อ (ท.ททาน อ.ชง) เช่น วิฒชธรรม ให้อิไซ้ วิทชธรรม

อ(เฒ่า) ให้อิไซ้ น(หนู) เช่น ชาเฒ่า เป็นต้น

คำที่เคอไซ้พยัญชนะ ศ ษ ให้อิไซ้ ส(เสื่อ)แทน

คำที่เคอไซ้ อ(จวน) ให้อิไซ้ ล(ลิง)แทน

อนึ่งคำทีมาได้มาจากบาลี - สันสกฤต ให้อิเขียนตามระเบียบคำไทย เช่น บรร(ร
หัน) ให้อิเขียน บัน, ควร ให้อิเขียน ควน, เสริม ให้อิเขียน เสิม, เจริญ ให้อิเขียน
จเริน, ฝาคัญ ให้อิเขียน ฝาคัน, ทหาร ให้อิเขียน ททาน, กระทบ ให้อิเขียน กะชวง
 ฯลฯ ดังจะได้ประกาศหลักเกณฑ์ละเอียดต่อไป

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาลักที่คณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยเสนอมา
ข้างต้นนี้ มีความเห็นชอบด้วย จึงลงมติเป็นเอกฉันท์ให้อิสระและพยัญชนะในภาษาไทย
ดังกล่าวนี้ ตั้งแต่วันที่ประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๕

(ลงนาม) จอมพล ป. อดุลยเดชวิกรม

นายกรัฐมนตรี

ระเบียบการใช้คำต่าง ๆ

ก. คำแทนชื่อ

		เอกพจน์	พหูพจน์
บุรุษที่ 1	ให้ใช้ว่า	ฉัน	เรา
บุรุษที่ 2	ให้ใช้ว่า	ท่าน	ท่านทั้งหลาย
บุรุษที่ 3	ให้ใช้ว่า	เขา	เขาทั้งหลาย

คำว่า "มัน" "พวกมัน" ใช้กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต หรือสัตว์ แต่ไม่ใช้กับสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่เคารพ (ศรีกรุง, 2485)

ข. คำนำหน้าชื่อ ให้ใช้คำว่า "มาตา" แทนคำว่า "นาง" และคำว่า
"มาตารี" แทนคำว่า "นางสาว" (ศรีกรุง, 2485)

ค. คำว่า "วันเกิด" ให้ใช้คำว่า "วันเกิด" กับบุคคลทุกคน ตลอดถึง
พระบรมวงศานุวงศ์ และเฉพาะพระมหากษัตริย์ และพระบรมราชินี ให้ใช้ว่า "วันเกิด
ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" และ "วันเกิดในสมเด็จพระราชินี" (ราชกิจจานุเบกษา, 2484)

ง. คำรับ และคำปฏิเสธ

คำรับ ให้ใช้ว่า "จะ"

คำปฏิเสธ ให้ใช้ว่า "ไม่"

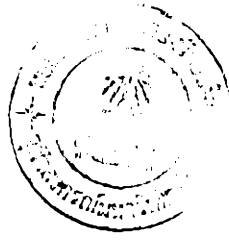
ส่วนราชาศัพท์ให้คงใช้ตามเดิม (ราชกิจจานุเบกษา, 2485)

ต่อมาในวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2485 จึงได้เปลี่ยนคำรับ คำปฏิเสธ

เสียใหม่ว่า ชาย ให้ใช้คำว่า "ครับ"

หญิง ให้ใช้คำว่า "ค่ะ"

ปฏิเสธ ให้ใช้คำว่า "เปล่า"

ประวัติผู้เขียน

นางสาววาริรัตน์ ฆาสุก เกิดเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2511 ที่อำเภอเมือง
จังหวัดร้อยเอ็ด สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ศึกษานิเทศน์อันดับ 1)
สาขาการประถมศึกษา (คุรุทายาทรุ่นที่ 1) คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ในปี
การศึกษา 2534 และเข้าศึกษาคณะหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา
ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2536 ปัจจุบันรับราชการ
ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านคำโพนสูง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ร้อยเอ็ด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย